

Soome keele õpetus.

Teine jagu:

Lugemise harjutused.

Mälja andnud

Dr. M. Beske.

Tartus.

Trükitud G. Saakmann'i kulu ja kirjadega.

1884.

Soome keele õpetus.

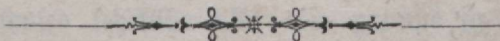
Teine jagu:

Tugemise harjutused.

Mälja andnud

Dr. A. Weske.

Tartus.

Trükitud G. Laakmanni kulu ja kirjabega.

1883.

Benfuri poolest lubatud. — Tallinnas, 22. Augustil 1883.

Soome keele lühikesele grammatikale, mis aastal 1883
Wiljandis J. Feldt'i trükitojast ilmus, panen selles raamatu-
keses Soome keele lugemise harjutused juure. Need hakkavad
lihtsate lausetega peale ja lähevad kergematest järk järgult
natukene raskemateks. Nad on Ahlmani (nr. 1—15), Län-
kelä (nr. 16—21) ja Topeliuse kooli lugemise raamatuteft
välja valitud, sest just heades kooli lugemise raamatutes
tulewad iga päewase rääkimise kõige pruugitavamad sõnad
ja laused ette. Länkelä ja Topeliuse lugemise tükid on väga
armsad, südamelikud ja lõbusad ja võivad meie Gesti kooli
lugemise raamatute kirjutajatele eeskujuks olla. Topeliuse
kaunist lugemise tükift nummer 22 saab lugeja ühtlasi ka
natukene üleüldist teadust Soome maakondadest ja nende olust.
Dõpuks antud ilusate laulude wiisid on kõik Gestlastele jo
tuttavad. Et õppimist nii hõlpsaks teha kui iganes võimalik,
olen Gesti tõlgi Soome riale sõna sõnalt alla pannud, kus
juures selle peale vaatamata jääb, kas Gesti lausetes ise sõnad
korraliselt järgi mööda wõi mitte, ehk olen jälle Soome sõnadelle
Gesti tähendused lehekülle alla otja pannud ja wahest weel
mõnda muud seletuseks tähendanud. Tarwitagu õppiija lugemise
juures ka ikka grammatikat, siis on lugemise kasu jäädavam
ja aru saamine sõna wormidest selgem. Neäranes kergitab
lugemist, kui õppiija minu lühikese Soome grammatika § 74
ja § 75 hoolega tähele paneb, kuhu lõpud -ni, -si, -nsa, -mme
j. n. ed. ülesse pandud, mis praeguses Gesti keeles puuduwad
ja oma jau Soome lugemist wõeraks teewad.

Lugegu õppija jägedaste ja walju healega lugemise tükka, siis harineb keel rääkima ja kõrw kuulma. On kõrw sõnu kuulma harinend, siis tulewad nad, teise suust kuuldes, paremine, rutemine meele. Waljuste lugedes õpib ka kuulmine, aga paljalt filmadega lugedes õpib nägemine.

Ma olen püidnud õppijalle aru saamisega lugemist iga pidi wõimalikult kergeks teha, nõnda et Soome keele õppimise raskusest juttugi ei wõi olla. Tuba selles raamatus saab Gestlane Soome kirjawara maitsta. Õppigu ta hoolega — ja weikeste waetwa järele saab ta suurt tulu ja rõemu!

Tartus, Jaani kuul 1883.

Wälja-andja

I. Laused.

1. Käsümise laused.

Missä susi elää? Susi elää metsässä. Missä vene
Kus sufi (hunt) elab? Sufi elab metsas. Kus wene
kulkee? Vene kulkee vedessä. Missä tuoli seisoo?
fõidab (täib)? Wene fõidab wees. Kus tool feisab?
Tuoli seisoo lattialla. Mimmainen rengas on? Rengas on
Tool feisab põrandal. Misfugune rõngas on? Rõngas on
ympyriäinen. Mimmainen lehti on? Lehti on viheriäinen
üm margune. Mis leht on? Leht on roheline.
Kuinka aurinko paistaa? Aurinko paistaa lämpimästi. Mikä
Kudas päife paistab? Päife paistab sojaste. Mis
on korkea? Kirkontorni on korkea. Mikä on syvä? Kaivo
on kõrge? Kiriku torn on kõrge. Mis on sügaw? Kaew
on syvä. Mikä poltaa? Tuli poltaa. Mitä linnulla on?
on sügaw. Mis põletab? Tuli põletab. Mis linnul on?
Linnulla on siivet. Mitä hevonen syö? Hevonen syö heiniä.
Linnul on tiivad. Mis hobune sööb? Hobune sööb heinu.
Mitä kissa ottaa? Kissa ottaa hiiren. Mistä munan saat?
Mis kass' wõtab? Kass' wõtab hiirt. Kust muna saad?
Munan saan linnun pesästä. Mistä pöytiä tehdään? Pöytää
Muna saan linnu pesast. Kellest laudu tehakse? Lauða
tehdään puusta. Mitä juodaan? Vettä juodaan. Mistä
tehakse puust. Mis juuakse? Wett juuakse. Kust
vettä otetaan? Vettä otetaan kaivosta. Kuinka monta jalkaa
wett wõtakse? Wett wõtakse kaewust. Kui palju jalga

koiralla on? Koiralla on neljä jalkaa. Millä eläimellä¹⁾
 foeral on? Koeral on neli jalga. Kellel elajal
 myös on neljä jalkaa? Hevosella myös on neljä jalkaa.
 ta on neli jalga? Sobusel ta on neli jalga.
 Mitä varten sinulla silmät on? Minulla on silmät
 Mis pärast (tarwis) sinul filmad on? Minul on filmad
 näkemistä varten. Milloin sinä makaat? Minä makaan
 nägemise pärast (tarwis). Millal sina magad? Mina magan
 yöllä. Mimmainen sinun pitää²⁾ olla? Minun pitää olla hyvä.
 ööl. Misjugune sina piad olema? Mina pian olema hea.

2. Aegade, ilmakaarte ja mõetude nimetused.

Wiikko. Yhdessä viikossa on seitsemän päivää. Niiden
 Nädal. Ühes nädalas on seitse päawa. Nende
 nimet ovat: sunnuntai, maanantai, tiistai, keskiviikko, tuorstai,
 nimeb on: pühapäaw, esmaspäaw, teisip., kesknädal, neljapäaw,
 perjantai, laupantai. Mikä päiwä tänään on?
 reede, laupäaw. Mis päaw täna on?

Vuosi. Vuoden aikoja on neljä. Ne ovat nimeltä:
 Aasta. Aasta aegu on neli. Need on nimeltä:
 kevät, kesä, syksy ja talvi. Mikä vuoden aika nyt on?
 kewade, juwi, sügise ja talw. Mis aasta aeg nüid on?

Kuu kuu si. Vuodessa on kaksitoista kuukautta.
 Kuu (kui ajamõet). Aastas on kaksteistkümmend kuud.
 Niiden nimet ovat: Tammi-kuu, Helmi-kuu, Maalis-kuu, Huhti-
 Nende nimed on: Märri-kuu, Künla-kuu, Paastu-kuu, Jüri-
 kuu, Touko-kuu, Kesä-kuu, Heinä-kuu, Elo-kuu, Syys-kuu,
 kuu, Lehe-kuu, Saani-kuu, Heina-kuu, Lõituse-kuu, Mihkli-kuu,
 Loka-kuu, Marras-kuu, Joulukuu.
 Wiina-l. (Ditoobri l.), Talwe-l. (November), Jõulu-kuu.

1) Nomin. eläin, gen. eläimen.

2) Genitiivi pruukimine sõna „pidada“ juures tähele panna; pitää = piad.

Ilman-suunnat ovat neljä, nimitäin: pohjanen, itä, S ilma-kaaresid on neli, nimelt: põhj, põhine, ida, etelä ja länsi. Ne ovat edel (festpääwa koht, söömaja koht) ja lääts (läns), lääne. Need on ilman neljä pää-suuntaa. Niiden välisuunnat ovat: koillinen ilma neli pea-kaart. Nende wahakaared on: põhja-ida (pohjaseen ja idän välillä), kaakko (idän ja eht ida-põhi (põhja ja ida wahel), kaff, ida-kaff (ida ja etelän välillä), louna (etelän ja lännen välillä) edela wahel), lõuna (edela, festpääwa kohta, ja lääne wahel) ja luode (lännen ja pohjaseen välillä). ja loe (lääne ja põhja wahel).

Süli. Sülessä on kolme (3) kyynärää. Kyynärässä Sülb. Süllas on kolm (3) funart. on neljä (4) korttelia. Korttelissä on kuusi tuumaa. Leivis-korttelis on kuus tolli. Leivis-kässä on kaksikymmentä (20) naulaa. Kannussa on kaksi tass on kaksikümment (20) naela. Kannus on tass (2) tuoppia eli kahdeksan (8) korttelia. Kuinka monta (2) toopi eht tass (8) kortelit. Kui palju korttelia menee tuoppiin. Pari on kaksi (2) kappaletta kortelit lähäb toopi. Paar on tass (2) tüffi. Tusina on kaksitoista (12) kappaletta. Tosin on kakssteisikümment (12) tüffi.

Päiväin välillä on aina yö. Yksi päivä ja yksi yö Pääwade wahel on itta öö. Üks päaw ja üks öö yhteen on nimeltä vuorokausi. ühte (toffu) on nimelt ööd-pääwa (24 tundi).

3. **Suu.**

Minulla on suu. Minä puhun suullani ¹⁾. Minä syön
 Minul on suu. Mina räägin oma suuga. Mina söön oma
 suullani. Suussa on kieli ja hampaat. Kieli on lihaa ²⁾
 suuga. Suus on keel ja hambad. Keel on liha (lihast)
 ja hampaat ovat luuta ²⁾. Hampaissa on ikenet. Ikenet
 ja hambad on luu (luust). Hammastes on igemed. Igemed
 sitovat hampaat leuka-luihin. Kieli on kiini suun pohjassa.
 fduwad hambad löua-luudesse. Keel on finni suu põhjas.
 Suun ylä-puolessa on laki. Suun edessä ovat huulet.
 Suu üle=(ülemal) pooltel on (suu-)lagi. Suu ees=(pool) on huuled.
 Näillä minä puhallan. Huulten ylä-puoella on nenä.
 Nendega mina puhun (puhtan). Suulte ülemal pooltel on nina.
 Sillä minä haistan; ja kielelläni maistan.
 Sellega mina haistan (haifutan); ja (oma) keelega maitfen.
 Kahden puolen nenää ovat silmäni ³⁾. Silmilläni minä
 Rašel pool nina on minu filmad. (Dma) filmadega mina
 näen. Korvillani minä kuulen. Suullani puhun
 näen. (Dma) fõrwadega mina kuulen. (Dma) suuga räägin
 minä. Sillä voin minä laulaakin. Suullani minä kiitan
 mina. Sellega voin mina lauldagi. (Dma) suuga mina kiidan
 Jumalaa. Kiitos tulee südämeestäni. Minä tahdon aina
 Sumalat. Riitus tuleb minu südamest. Mina tahan ifka(alati)
 puhua hyviä sanoja. Älä anna, hyvä Jumala, pahoja
 rääkida häid sõnu. Ära lasse (anna), hea Sumal, pahu
 sanoja päästä huuliltani.
 sõnu peafeda (tulla) minu huultelt.

1) -ni oma, minu.

2) lihaa ja luuta on ühikuse infinitiivid; Soome keeles nõuab on (ovat)
 palju sagedamini infinitiiv muudet kui Eesti keeles.

3) silmätini asemel,

4. Susi (hunt).

Susi on paha eläin¹⁾. Se on peto.

Susi on paha elajas. See (ta) on kiskuja metselajas

Pedot syövät toisia eläimiä. Usein ne re-
kiskuvad metsalised söövad teisi elajaid. Sageaaste need (nad) kis-
pivät ihmisiäkin. Niillä on niin terävät kynnet²⁾ ja niin
kuvad inimesigi. Neil on nii (wäga) terawad küined ja nii
suuret hampaat. Sutta minä en ole nähnyt, mutta siitä³⁾
suured hambad. Sutt mina ei ole näinud, aga sest (sestest)
on puhuttu minulle. Se on koiran näköinen, mutta suu-
on räägitud minule See on koera näuline (nägune), aga suu-
rempi kuin useimmat⁴⁾ koirat. Susi on kaksi
rem kui enam jagu koeri (enamiste koerad). Susi on tats
kyynärää pitkä ja siihen sitte vielä häntä. Kesällä
küinart pikk ja sinna peale (siis) weel saba (häänd). Suwel
elävät sudet hajallaan⁵⁾ metsissä. Ne elättävät itsensä helposti
elawad sued laiale metsades. Nad elatawad ennast hõlpsaste
jäniksillä, linnuilla ja rotilla⁶⁾. Ne karkaawat hyvän leh-
jäneestest, lindudest ja rottidest. Nad kargawad hea leh-
mänkin päälle laitumella⁷⁾ ja raatelevat⁸⁾ sen. Tal-
magi peale karjasmaal ja murrawad (kiskuwad) selle. Tal-
vella on ruokaa niukalta⁹⁾ ja kylmä myös ahdistaa¹⁰⁾.
wel on rooga napilt (weidi) ja külm ta pigistab (fitistab).

1) Gen. eläimen.

2) Uksil. nom. kynsi, Eesti küis.

3) Siitä, elatiwi muude, nominatiivist se, — Eesti „siit“.

4) Esimene aste: usea (usia), E. mitu, palju, gen. usean, teine aste useampi,
E. palju enam, kolmas aste usein, gen. useimman, kõige enam.

5) haja, laiale alef.

6) Nomin. rotta, E. rott.

7) Nomin. laidun (laiduin), gen. laitumen.

8) Raatelen, inf. raadella.

9) Nom. niukka.

10) Ahdistan, inf. ahdistaa.

Silloin sudet kokoontuvat parviin¹⁾ ja lähtevät
 Siis sued koguvad (ennast) parvedesse (hulkadesse) ja lähavad
 ihmisten asunnoille²⁾. Silloin ne yöllä ulvoen juoksevat
 inimeste asu-paitadesse. Siis nad ööl (öösel) uludes jooksevad
 ympäri. Silloin ne vievät kahle-koiran³⁾ pihasta⁴⁾, vasikan
 ümber. Siis nad viivad ahel-koera õuest, waffa
 tahi lampaan navetasta⁵⁾, hevosenkin reen edestä. Paljo
 eht lampa laudast, hobusegi ree eest. Palju
 muita eläimiä ja vielä ihmisäkin joutuu hukkaan susien
 muid elajaid ja weel inimesigi saab (jõuab) hukka jute
 tähden. Sen vuoksi on susi myös nimeltä „hukka“.
 pärasl (läki). Selle pärasl on susi ta nimega „hukka“.

5. Pintsel.

Suti kuuluu maalarin kaluihin. Kun nik-
 Pintsel on arvata (tuulub) maaleri töö-riistadesse. Kui tiis-
 kari on tehnyt pöydän, niin maalari maalaa sen. Hän
 ler on teinud laua, siis maaler maalib selle (seda). Tema
 ottaa wäri-ainetta ja öljyä tahi liimaa. Hän jauhaa
 wõtab wärwi-materjaali ja õli eht liimi. Ta jahwatab
 tasaisen kiven päällä värin hienoksi toisella kivellä. Sitte
 tafase kiwi peal wärwi peenikeseks teise kiwiga. Siis
 hän sekoittaa siihen öljyn tahi liiman, niin että maali
 ta seab (segab) sinna sisse õli eht liimi, nii et wärw
 on kuin sakeata velliä. Sen valmiin maalin panee
 (wedelik) on kui pakis (sage) pudru. Selle walmi wärwi paneb

1) Nom. parvi, gen. parven.

2) Nom. asunta.

3) Nom. kahle, gen. kahleen.

4) Nom. piha.

5) Nom. navetta eht navetto.

hän astiaan. Ottaa sitte sutiin käteensä, kastaa sen maaliin ta astjasse. Võtab siis pinsli oma kätte, kastab selle värvi ja alkaa maalata. Suti tehdään sian harjaksista (wedeliftu) ja algab maalima. Pintsel tehakse sia harjastest tahi muista eläimen karvoista. Pienempiin sutiin eji ehf muist elaja karvust. Peenematesse pintseliteesse (ehf pensseleihin otetaan karyoja oravan hännästä. Itse karva-pintseliteesse) võetakse karvu orava sabast hännast. Sfegi (fa) karva-suti on kiini varressa. Varsi on tavallisesti¹⁾ puusta tehty. Pintsel on finni varres. Vars on enamiste puust tehtud. Tuolla salin seinällä ovat isäni ja äitini kuvat. Ne Seal saali seinä peal on minu isa ja minu eide kujud (pildid). Need ovat myös maalarin tekemät. Siihen on tarvittu monenlaisia on ta maaleri tööd. Sinna on tarvitatud mõnda-sugust väriä. Jokaista väriä varten on pitänyt olla eri pinsseli. — värviid. Iga värvi tarvis on pidanud olema ise pintsel. — Kun isä ajelee partaansa, niin hän käyttää parta-sutia. Kui isa ajab (oma) habet, siis tema pruugib habeme-pintselt. Kun kalamies tervaa venettänsä, käyttää hän myös suurta Kui kalamees tõrvab oma wenet, tarvitab ta ta suurt sutia. on terva-suti. Oletkos kuul-pintselt. See jälle (taas, taa) on tõrva-pintsel. Kas sa oled kuul-lut satua ukosta ja akasta, jotka meninud ennemuistest juttu wanast mehest ja wanast naisest, kes lästivät terva-suti kädessä tervaamaan kuuta mustaksi? wad tõrva-pintsel käes tõrvama kuud mustaks?

6) Tuli.

Tuli on hyvin tarpeellinen aine. Se valaisee Tuli on väga tarviline asi (materjaal, element). Ta valgustab

1) Tapa, gen. tavan, Eesti toliis, mood; tavallisesti, harilikult.

ja se lämmittää. Valoksemme¹⁾ sytytämme valkean²⁾ päree-
 ja ta soojendab. Walgustamisefš süitame tule peerdu
 sen³⁾. Mutta useimmin sytytämme kynttilän tahi
 (peeru otsa). Aga kõige sagedamine süitame küindla ehk
 lampun. Hyvin lystiä on istua takka-valkea loisteessa.
 Iambi. Wäga iustiline on istuda lõufe-tule lõfendusel (paistel).
 Aiti lukee kirjasta⁴⁾ satuja tahi kertoo niitä
 Et lueb raamatust enemüistefid juttusid ehk jutustab neid
 muutoin. Lapsed istuvat vieressä ja kuuntelevat niin
 muidu. Lapsed istuwad ääres (fõrwas) ja kuulavad nit
 mielellään. Pikku Ilmari on äidin sylissä ja kurottaa käsiänsä
 hea-meelega. Weike Ilmar on eide süles ja sirutab oma käst
 tuleen⁵⁾ päin. Ja kylmään me kaikki paleltuisimme⁶⁾ talvella,
 tule poole. Ja külma meie kõif külmetšime talwel,
 jos ei kuuma uuni tupaa lämmittäisi. Jos ei uunia
 kui ei palaw (kuum) ahi tuba soojendaks (lämitaks). Kui ei ahju
 saataisi kuumaksi, niin ei saataisi leipääkään paistetuksi.
 saaks palawaks, siis ei saaks leibagi küpsaks (paistetaks).
 Kuinkapa (kuin-ka-pa) ruokaa keitetäisiin⁷⁾, jos ei tulta olisi?
 Kuidas ommete rooga wõiks teeta, kui ei tuld oleks?
 Mutta tuli on myös hyvin vaarallinen aine. Sitä täytyy
 Aga tuli on ka wäga kahjuline (harmetaw) ast. Seda piab
 pidellä⁸⁾ varovasti. Älä viskaa tuli-tikkua
 hoidma terawaste (ettewaatlifult). Ära wista tule-tiffu
 nurkkaan, kun olet ottanut tulta kynttilään. Nurkassa on
 nurfa kui oled wõtnud tuld küindlasse. Nurgas on

1) Et meie walgust saakšime.

2) Walge, tuli.

3) Päre, gen. päreen, peer d (pirb).

4) Kirja, raamat.

5) Jilathwi munde — kuhu?

6) Palellun, paleltua, Eestl tunnen külma, külman.

7) Keitän, keittää, E. keedan, teeta.

8) Pitelen, E. holan, plan, pruugin.

kaiken-laista ¹⁾ törkyä. Se voipi syttyä palamaan. Koko
 köit-sugu puru. See wõib süttida põlema (palama). Köit
 kamari rupeaa ²⁾ palamaan. Tuli leviää ³⁾, kipenät
 (terwe) kamber hakkab põlema. Tuli lähäb laiale, libemed
 lentelevät kauvas ympäri. Koko kaupunki palaa tuhaksi.
 lendawad saugelle ümber. Köit (togu) linn põleb tuhaks.

7. Linnud.

Linnut ovat eläimiä. Hyvä Jumala on luonut linnutkin.
 on elajad.

Linnuilla on kaksi jalkaa, kaksi siipeä ⁴⁾, häntä ja nokka.
 Lindudel händ

Lintujen ruumis on höyhenillä ⁵⁾ peitetty. Melkein kaikki
 Lindude keha sulgedega kaetud. Peaaegu köit

linnut voivat lentää ⁶⁾. Useimmat niistä elävät ilmassa
 lennata. Köige rohkem neist õhus

taivaan alla. Toiset juoksevat ympäri maan päällä. Toiset
 taewa all. Teised

taas uivat vedessä. Nämät ovat vesi-lintuja. On-ko hanhi
 jälle ujwad wees. Need on wesi-linnud. Onts hani

vesi-lintu vaimaa-lintu? Mimmainen lintu kana on? Mimmainen
 Misfugune

lintu varpunen on ja mimmainen sorsa? — Useat linnut osaa-
 warblane part? — Palju lindusid oska-

vat ⁷⁾ kaunisti laulaa (laulla). Niitä sanotaan laulu-linnuiksi.
 wad laulda. tutsutafje laulu-lindudeks.

1) Kaiken-lainen, gen. laisen.

2) Rupean, ruveta, E. hakkab, hakata.

3) Leviän, levitä, E. lautab ennast laiale.

4) Siipi, gen. siiven.

5) Rom. Höyhen, gen. höyhenen, E. sulg, fule.

6) Lennän, lentää, E. lendan, lennata.

7) Osaan, osata, E. oskan, ofata.

Kiuru eli leivonen, viheriä-varpunen ja sata-kieli ovat
 Kiur ehf lõufene, roheline fada=keel (õõpif) on
 laulu-lintuja. Linnut syövät jyyviä¹⁾, matoja, kärpäsiä²⁾ ja
 teri kärpsiid
 muita pieniä eläväisiä³⁾. Muutamat linnut syövät toisia lin-
 elufaid. Mõned
 tuja. Niitä sanotaan peto-linnuiksi. Semmoisia ovat haukka
 tištujas= Riisugused on kull'
 ja kotka. Linnut rakentavat⁴⁾ pesiä. Olet-han nähnyt pääs-
 kottas. ehitanab pest. Oled jo pääsu=
 kysen⁵⁾ pesän rästään⁶⁾ alla. Eikös se ole somasti ja taita-
 tefe rästa all. Ets tenaste tar=
 vasti tehty?
 gaste

S. Ruusi lill.

Ruusuu on kukka. Sitä nimitetään myös orjan-tappuran-
 Ruos lill. Seda nimetatakse ka orja = witsa=
 kukaksi. Ruusu kasvaa orjan-tappura-pensaassa. Tämä pensas
 lilleks. Ruos kaswab orja = witsa = pōesas. See pōesas
 on rungōssaan⁷⁾ ja oksissaan täynnä⁸⁾ teräviä pistimiä⁹⁾.
 omaš feres oma okstes täis terawaid okkaid (pistmeid).
 Ne ovat tappuran-piikit¹⁰⁾. Orjan-tappuran-kukka eli ruusu
 (orja =) witsa okkad.

-
- 1) Nomin. jyvä, G. tiva, tera.
 - 2) Kärpänen, gen. kärpäsen.
 - 3) Nomin. eläväinen.
 - 4) Rakennan, G. ehitan.
 - 5) Nomin. Pääskynen.
 - 6) rästä, G. rästä.
 - 7) runko, kcha, fere, suur fere-moobulne kogu.
 - 8) Täynnä, G.šlw šnast täysi, gen. täyden (täynnä on *täydnä, *iäytnä asemel).
 - 9) Nomin. pistin, gen. pistimen.
 - 10) Nomin. piikki, gen. piikin, G. piik, okas.

kasvaa metsässä tahi puu-tarhassa. Edellinen on villi eli istut-
 eht aias. Esmine mets: eht istuta-

maton ruusu ja jälkimäinen on jalo¹⁾ eli istutettu ruusu.
 mata järgmine (teine) kallis

Sen viiden kubu-lehden väri on waalean-punainen²⁾ ja
 Selle wite kubu=lehe wärw (farw) walgjas=punane

haju hyvin suloinen³⁾. Villi-ruusu marjaa sanotaan
 häis (löhn) wäga armas.

orjan-tappuran-marjaksi. Puu-tarhoissa tavataan⁴⁾ enimmästi
 Uedades leitafse enamište

jalo-ruusuja. Niissä on monta monituista⁵⁾ lehteä. Ne ovat
 kallid roosifid. Neis mõnesugust lehte.

erilaisia värinsä ja kokonsa puolesta. Niitä
 mitmesugused (iseäralised) oma wärwi ja oma fogu Neid

on punasia, valkoisia⁶⁾ ja keltaisia⁶⁾ ruusuja. Monet ovat
 punasid walgeid kollaseid roosifid.

isoja⁷⁾, moned pieniä⁸⁾. Muutamat ovat korkeissa pensaissa,
 suured weikesed. Ühed (teised) on forgetes põesastes,

toiset taas matalissa. Muutamia näet pitkissä varsissa, toisia
 teised jälle madalates. Teisi nõ d pitkades wartes, teisi

taas lyhyissä⁹⁾ Mutta olivatpa niissä tahansa, aina ne kum-
 lühikestes. Aga oliwad (gi) kus tahes, ifka nad om-

1) Jalo, Saksakeeli „edel“, kallist jagu, suurt sugu.

2) Waalea, E. walgjas, wõrdle waalima.

3) Suloinen, Saksakeeli „angenehm“, lieblich.

4) Tapaan, tavata, E. taban, (finni), (finni) tabada, leiba.

5) Rom. monituinen.

6) Rom. valkoinen, keltainen.

7) Iso, E. suur.

8) Rom. pieni, gen. pienen, E. weife.

9) Lyhyt, gen. lyhyen, E. lühikene.

minkin ovat erin-omaisen ¹⁾ hyvä-hajuisia ²⁾. Ihanaa on
 mete on isefäralise hea-haisulised. Sius (röemus) on
 oleskella ³⁾ ruusujen hajulla täytetyssä puu-tarhassa.
 olla rooside haisuga täidetud aias.

9. W e n e.

Vene ui ⁴⁾ veden päällä. Veneessä voidaan kulkea ⁵⁾.

Wene ujub wee peal. Wenes wõidakse sõita.

Semmoisia laitoksia, joilla kuljetaan vesillä, sanotaan
 Niisugused ehitusi (seadusi), kellega sõidatakse wetes, huiitakse
 aluksiksi. Vene on siis myös alus. Vähempi alus kuin vene
 alusteks. ta alus.

on ruuhi. Laiwa taas on isompi alus kuin vene. Vene
 lootsif (paat). Laew jälle suurem

tehdään puusta; mutta onpa rautaisiakin ⁶⁾ veneitä. Veneessä
 tehakse aga on(gi) raudseidgi wenefid. Wenes
 on laidat ja pohja. Se on keski-paikalta leveämpi ⁷⁾ kuin
 küljed põhj. laiem

molemmista päistä ⁸⁾. Veneellä kuljetaan joilla ⁹⁾, järvillä ja
 otjadest. jõgedel, järwedel ja

1) Eri, gen. erin, E. isefugune, era; näituseks erin-muotoinen, isef-moobuline
 erin-luontoinen, isef-loomuline; omainen, gen. omaisen, E. omaene; eri tähenda
 ja Eesti „lahus“, „isef-paigas“, näit. on erillensä (eri-llä-nsä), on lahus, isefpaigas
 eri-huone, era-hoone, isef-hoone.

2) Nom. haisuinen, gen. haisuinen.

3) Präsenš oleskelen,

4) Ujub; uida, uimaan, E. ujuda, ujuma.

5) Kuljen, kulkea, E. sõidan, sõita.

6) Nom. rautainen, gen. rautaisen.

7) Leveä, laf.

8) Pää, otš; pea.

9) Nom. joki, E. jõgi.

merillä. Mutta itsestänsä ei vene tietysti¹⁾ kulje, vaan sitä meredel. Aga itseennesest teadupärast sõida, waid seda pitää jollakin²⁾ tavalla saada liikkumaan eteenpäin. Sitä varten piab millelgi wiisil saada liikuma edespoole. Selle pärast ovat aivot, joilla²⁾ vinettä soudetaan³⁾. Semmoinen vene on aerud, tallega sõuetakse. Seesugune

soutu-vene. Mutta woipa vene kulkea toisellakin tavalla. sõud-wene. Aga wõibgi wene sõita (täia) teiselgi wiisil.

Siinä voi olla purjeet⁴⁾ eli seilit⁵⁾, joihin⁵⁾ tuuli puhaltaa Seal (fiin) wõib olla purjed (eht purjed), tallekse tuul puhub, ja niin menee vene eteenpäin. Ne pysty-puut, joissa purjeet ja nii lähäb edespoole. püsi-puud, talleks purjed

ovat kiini, ovat mastot. Semmoinen vene, joka purjeilla on finni, on mastid. Seesugune wene, tes (mis) purjetega

kulkee, on purje-vene. Mutta venettä pitää ohjata⁶⁾ niin, täib, ou purje-wene. Aga piab juhutama nii,

että menee mihin tahdotaan. Sitä varten on erityinen vähempi et lähäb tuhu tahetakse. Selle pärast iseäraline

airo, jota sanotaan perä-melaksi eli vaan melaksi. Melalla aeru, teta tutsutakse pära-mõlaks eht üksnes mõlaks. Mõlaga

pidetään perää. Perää pidetään myös ruorilla⁷⁾, joka on peetakse pära. Pera hoitakse ta tüiriga mis on

kiinitetty veneen perän taakse. Ja vielä-pä on isompia veneitä, finnitatud taha. Ja weelgi suuremaid

joita pannaan höyryn⁸⁾ voimalla kulkemaan. Ne ovat senna teta pannakse auru wõimuga sõitma (täima). Need on selle-

1) Teadu-pärast, teadagi.

2) Rom. joka, joilla (jo-i-lla) palj. adeslto.

3) Soudan, soutaa, E. sõuan, sõuda.

4) Rom. purje, gen. purjeen.

5) Seili, E. purje, joihin, palj. III., tuhu.

6) Ohjaan, ohjata, E. juhutada.

7) Ruori, gen. ruorin, E. tüir.

8) Höyry, aaur.

tähden nimeltä höyry-veneitä, samoin kuin puhutaan höyry-pörrästä nimegä auru-vened, niisamuti kui räägitaſſe auru-laivoista ja ylimalkaan höyry-aluksista. laemadest ja üleühtſe auru-aluſteſt (auru-vee-ſõidu=riiſtuſt).

10. Jalg.

Ihmisellä ¹⁾ on kaksi jalkaa. Toinen on oikea jalka, toinen on vasen ²⁾ jalka. Jalassa on viisi varvasta. Ensimmäinen varvas on iso varvas ja ulko-puolisin ³⁾ on pikku ⁴⁾ varvas. Jokaisen ⁵⁾ varpaan päässä on kynsi. Säären ja kanta-pään ⁶⁾ välillä on kinttu. — Eläimillä on myös jalat. Muutamilla ⁷⁾ on kaksi, muutamilla ⁷⁾ on neljä ja muutamilla useampiakin ⁸⁾ jalkoja. — Ilman jalkoja ei ihminen osaisi ⁹⁾ käydä ¹⁰⁾, vielä vähemmin juosta. Kiittäkää ¹¹⁾ Herraa Jumalaa, joka on antanut teile terveet ja täydelliset ¹²⁾ jalat käydäkseen ¹³⁾. — Mutta jalkoja ei ole ainoastaan ¹⁴⁾ ihmisillä ja eläimillä. Kappaleilla-kin ¹⁵⁾ on jalat, joiden pitää seisoa. Niin-pa on jalat pöydässä ¹⁶⁾ tuolissa ja penkissä ¹⁷⁾.

11. Onnike.

Mökki ¹⁸⁾ on pieni ¹⁹⁾ ja huono ²⁰⁾ huone. Wälistä ²¹⁾ on mökki ihmisten asunto ²²⁾, wälistä vaan kerraksi tehty maja. Jos ²³⁾ mökissa asutaan, niin se on tehty hirsistä ²⁴⁾. Muutoin ²⁵⁾ se ei kestäisi ²⁶⁾ kylmää vastaan. Mutta hirret ovat pieniä ja

1) Nom. ihminen. 2) Nom. vasen, gen. vasemman, vasemmalta, G. wadſat, wabem. 3) Kolmas aste ehf superlatiw puolisin, nom. puolinen, gen. puolisen. 4) Pikku, G. welfe. 5) G. iga. 6) Kanta-pää, G. kanna-otſ, kontſ. 7) Mõnel. 8) enamgi. 9) oskats. 10) kida. 11) kiitſe. 12) täielised. 13) Teie kaimiseſt, Teile kida. 14) ükſeſt, ainult, paſjult. 15) adſul (tükkidel), üſſ. nom. kappale. 16) pöytä, G. laud. 17) nom. penkki, gen. penkin, G. pinſ.

18) onn', onnike, urtiſk. 19) welfe. 20) ſant, kehwo. 21) wabel, wabest, nom. wäli, G. waberuum, wabe. 22) elu paſſ. 23) kul. 24) nom. hirsi, gen. hirren, G. palſ, hirsſ. 25) muidu. 26) keſtats.

huonosti veistettyjä¹⁾. Eikä²⁾ niitä hirsii ole monta päät-
letysten³⁾. Sen-tähden mökki on matala maja. Oikeata⁴⁾
ikkunaa⁵⁾ siinä tuskin⁶⁾ on ollen-kaan⁷⁾. Seinässä⁸⁾ on pieni
reikä⁹⁾ ja sen sisä¹⁰⁾ -puolella lauta¹¹⁾. Se on lauta-ikkuna. Kun
tahdotaan laskea sisään¹²⁾ päivän valo¹³⁾, niin lykätään¹⁴⁾
lautaa enemmän tai vähemmän edestä pois¹⁵⁾. Ehkä-pä on
toinen-kin ikkuna ja siinä pari piestä lasi¹⁶⁾-ruutua¹⁷⁾.
Katto¹⁸⁾ on tehty pyöreistä¹⁹⁾ puista ja laudan-pätkistä²⁰⁾.
Kun mökkiin sisälle²¹⁾ astut, niin ovat seinät, katto ja
lattia²²⁾ tuiki²³⁾ mustat. Mistä se tulee? Mista-pä muusta
kuin siitä²⁴⁾, ett' ei ole oikeata uunia ja savu²⁵⁾-piippua²⁶⁾,
joka weisi²⁷⁾ savun ulos²⁸⁾, kun kantoja²⁹⁾ ja palikoita³⁰⁾
polteaan. Lämmittämistä varten on vaau matala kivinen
kiuvas³¹⁾ ja savua pääsee vähä ulos pienestä kattoon³²⁾
tehdystä reiästä³³⁾. Kaikki muu savu tupruaa³⁴⁾ ulos ovesta³⁵⁾
ja lauta-ikkunasta. Itsellinen³⁶⁾ eli loismies³⁶⁾ rakentaa kylän
mälle alhaisen³⁷⁾ mökin itselleen³⁸⁾ ja pereellensä³⁹⁾.
Kalastaja⁴⁰⁾ laittaa⁴¹⁾ järven rannalle kala-mökin. Paimen⁴²⁾
tekee metsän laitaan⁴³⁾ paimen-mökin. Metsästäjä⁴⁴⁾ kyhää⁴⁵⁾
kokoon⁴⁶⁾ mökkisen⁴⁷⁾ itselleen havuista⁴⁸⁾ ja risuista⁴⁹⁾

1) veistä, infin. veistää, & tohun, tahuda, löiqata. 2) ega. 3) ütš teise
peal. 4) õiget, S. nom. oikea. 5) akan. 6) waetwatt. 7) olemaš, S. ei ollen-
kaan, & ei olemaeki. 8) sein, S. nom. seinä. 9) hauk. 10) sisä-, & tees-
11) laud. 12) siise. 13) walqust, S. nom. valo, & walu. 14) lykkään, lykätä,
& liiftan. liiftata. 15) ära. 16) klaas. 17) ruutu (ruuti). 18) fatuš. 19) ümmar-
game, S. nom. pyöreä. 20) lina-tütifidest, S. nom. pätkä. 21) siise. 22) põrmand.
23) koguni. 24) tellest. 25) savu, & suitš. 26) toru, piip. 27) wiikš; vien,
viedä, & wiin, wiija. 28) wälja; ulko, gen. ulon, & wälmine ruum. 29) kan-
dušid, fanda; S. nom. kanto. & fand, gen. kannon, & fannu. 30) palikka, wiikš,
lepp, maik. 31) madal ahi (leste, lee?). 32) fatnikšise. 33) hauqust. 34) Ichwib;
tupruan, tupruta. 35) ufiešt; ovi, gen. oven, & ufš. 36) oma kae peal etaw
inimene, wabadit. 37) alaiše, atatuma. 38) ise enietle. 39) oma perele. 40)
talameeš. 41) seab, seab forda, teeb. 42) kairjane. 43) laita, & laht, laitaan,
& lahtu, metia-lahu wahela. 44) jahimeeš. 45) kyhään, kyhätä, seab koftu, loh-
mab koftu. 46) koftu. 47) mökkinen, gen. mökkisen, & onnišene. 48) havu,
gen. havun, ehf hako, gen. havon, haon, & hagu, haga. 49) risu, hagu.

12. Täht.

Tähti on taivahalla¹⁾, niin-kuin aurinko-kin ja kuu. Taivaalla¹⁾ näemme paljon tähtiä²⁾. Ne ovat hyvin kaukana³⁾ ja näyttävät paljon⁴⁾ pienemmiltä kuin ne oikeastaan⁵⁾ ovat. Ne ovat kuitenkin⁶⁾ niin suuria⁷⁾ kuin kuu ja maa, vielä-pä⁸⁾ niin-kuin aurinko-kin. Tähtiä on niin monta, ett' ei niitä voi lukea. Ne ainoastaan⁹⁾ loistavat¹⁰⁾ niin-kuin kuu-kin, mutta eivät lämmitä niinkuin aurinko. Kun taivas on vallan¹¹⁾ pilvetön¹²⁾ eli ilma selkeä, niin voimme yöllä¹³⁾ nähdä monta monituista¹⁴⁾ tähteä. Silloin¹⁵⁾ on tähti-yö. Kirkasta¹⁶⁾ tähti-taivasta on erin-omaisen¹⁷⁾ ibana katsella¹⁸⁾. Siellä¹⁹⁾ on pohjan-tähti, siellä on otava²⁰⁾, siellä on seulas²¹⁾. Pyydä²²⁾ isääsi²³⁾ selittämään²⁴⁾ niitä.

Muut-kin esineet²⁵⁾ voivat olla tähden näköisiä²⁶⁾. Monessa kasvissa²⁷⁾ on tähden-muotoisia²⁸⁾ kukkia²⁹⁾ — Kentiesi³⁰⁾ olet nähnyt isoisten³¹⁾ herrain³²⁾ rinnassa tähti-mäisen³³⁾ merkin. Semmoinen tähti on ritari tähti³⁴⁾.

13. Tuol.

Tuoli¹⁾ on huone-kalu²⁾. Se on huoneessa istumista varten³⁾. Tuoli on istuin⁴⁾. Tuolissa on tavallisim-

1) taevad, taevai. 2) tähti. 3) kaugel. 4) palju. 5) viete. 6) ommetegi. 7) suureb. 8) veelgi. 9) üksi, üksnes. 10) paistavad. 11) foguni, väga. 12) piitveta, piitvetu. 13) öö, öösel. 14) mitmesugust, S. nom. monituinen gen. monituisen. monta monituista, tähteä, Eesti palju mitme sugusid tähti. 15) siis. 16) kirgast, hõlgavat, S. nom. kirkas, gen. kirkaan. 17) isearaneb. 18) katjuda, katselen, mina tatsun. 19) seal. 20) taeva wanker, wankri-täheb, odawa, 21) põel, põela-täheb. 22) palu, pyydän, pyytää, E. palun, paluda; püian, püida. 23) oma isa, isaba, isat; pyydä isääsi, E. palu sina oma isa. 24) selitama, seletama. 25) asjad, nom. esine, gen. esineen, E. asi, tütt. 26) näkulisid, nom. näköinen. gen. näköisen. 27) taevus, S. nom. kasvi, gen. kasvin, E. kasv, kasu; aga Soome kasvo, gen. kasvoni on Eesti pait, põff. 28) tähe-moobutisil. 29) illesid, nom. kukka. 30) ehk, sagedaste lühendatub kenties, 31) suurte, nom. isoinen. 32) härrade. 33) tähe-suguse, nom. tähtimäinen. 34) ritari, rüütl-, ordu-täht.

1) Tool. 2) maja-riist. 3) pärast; varten pruugitakse infinitiivi muutega. 4) iste.

masti⁵⁾ seuravat⁶⁾ osat: neljä jalkaa, istuin-lauta eli istuin ja selkä-lauta eli karmi⁷⁾. Semmoinen tuoli on nimeltä selkä-tuoli. — Tuoli tehdään puusta. Tuoleja tehdään myös⁸⁾ raudasta. Semmoiset tuolit valetaan⁹⁾ suurissa tehtaissa¹⁰⁾. Usein¹¹⁾ on tuolissa ainoastaan jalat raudasta ja kaikki muu puusta. Tuolin istuin on välistä¹²⁾ myös eräästä³⁾ merenruovosta¹⁴⁾. Tuolin istuin on usein myös topattu⁵⁾ jollakin¹⁶⁾ pehmeällä aineella¹⁷⁾. Nuoret ja terveet ihmiset istukoot¹⁸⁾ kernaimmin¹⁹⁾ kovemilla tuoleilla²⁰⁾. Tuoleja pidetään huoneissa, ja tyhjältä näyttää-kin¹²⁾ se huone, jossa ei niitä ole. Mutta pidetään-pää tuoleja ulkona-kin²²⁾. Puu-tarhassa on niitä, lehti-majoissa²³⁾ ja telteisissä²⁴⁾.

14. Koer

Koira on eläin. Koira seuraa ihmistä ja asuu ihmisen kodissa. Se on kodin-eläin. Koiria on monenlaisia sekä¹⁾ suuruudeltaan²⁾ että muodeltaan³⁾. — Koira on isäntänsä⁴⁾ hyvä toveri⁵⁾ ja uskollisin⁶⁾ kaikista koti-eläimistä. Yöllä on koira talon vartijana⁷⁾. Kun jotakin⁸⁾ outoa⁹⁾ kolina kuuluu tahi vieras ihminen lähenee¹⁰⁾, niin koira haukkuu. Usein on uskollinen koira pelastanut¹¹⁾ isäntänsä petojen¹²⁾

5) enamište, kõige enamište, kõige enam pruugitavamalt; superlatiivist tavallisin, gen. tavallisimma kõige enam, kõige enam pruugitavam; tavallinen, tapa, gen. tavan, wiis, mood; lõpp — sti. 6) järgmisel. 7) selg-laud, leen. 8) ka. 9) walefatic. 10) wabrikuteš: tehdas, gen. tehtaan, wabrik. 11) fagedaste. 12) wahest, wahel. 13) ühest, eräs, gen. erään, üks, keegi. 14) mere-roost. S. nom. ruoko, gen. ruoven, E. roog. 15) topitud. 16) kellegil, ühel, kelleliga, ühega. 17) abjaga. 18) istugu. 19) paremine; S. kernas, gen. kernaan, ennem, parem, tahtlik (wist Rootši „gernä“, Saaksa „gern“). 20) toolide peal. 21) näitab-gl. 22) wäijašfi. 23) leht-majadeš. 24) teltti, gen. telti. telf.

1) seka että. E. nii hästi lül. 2) oma suuruse poolest nom. suurus, gen. suuruden. 3) oma moodu poolest. 4) oma isanda; isäntänsä on isäntän-nsä afemel). 5) selimees, feltšlane. 6) superl., kõige uštawam; adjetiivist uskollinen. 7) lül kaitšja, lül waht. 8) midagi. 9) wöcraft, tundmata, nom. outo, gen. oudon. 10) ligimalle tuleb. 11) praštud kiskjate elajate.

suuhun¹³⁾ joutumasta¹⁴⁾. — Koira myös hyödyllinen¹⁵⁾ eläin. Paimen-koira kulkee¹⁶⁾ paimenen seurassa¹⁷⁾. See auttaa¹⁸⁾ haukkumisellaan paimenta, kun tämä ajaa karjaa laitumelle¹⁹⁾ Se haukkuu elukat²⁰⁾ kokoon, kun ne ovat ajettavat²¹⁾ kotiin tahti muuhun paikkaan kaikki yhteen. Monessa paikassa vetää²²⁾ koira jommoisia²³⁾ kuormiakin. Muutamissa paikoin koirilla ajetaan-kin²⁴⁾. Koira on myös viisas²⁵⁾ ja hyvin oppivainen²⁶⁾ eläin. Kun metsä-mies on pyytämässä jäniksiä, osaa jahti-koira ajaa²⁷⁾ jänistä niin, että isäntänsä²⁸⁾ voi sen ampua²⁹⁾. Lintu-koira säikäyttää³⁰⁾ linnut heidän piiloistansa³¹⁾, niin että tulevat linnustajan ampu-matkalle³²⁾. — Koira syö kaikellaista³³⁾ ruokaa, mutta kernaimmin libaa ja luita, sillä³⁴⁾ se on peto-eläinten³⁵⁾ sukulainen. Koira ei ole ärsyttämisen³⁶⁾, ei millään³⁷⁾ tavalla³⁸⁾, ja varsin-kaan³⁹⁾ ei kepillä. Erittäin-kin⁴⁰⁾ koira on vihainen ja murisee, kun sillä⁴¹⁾ on lapsensa⁴²⁾, pienet penikkansa⁴³⁾ varjeltavina⁴⁴⁾.

15. Önn.

Omena¹⁾ kasvaa²⁾ puussa, nimitäin³⁾ omena-puussa. Omena on puun hedelmä⁴⁾. Omena on muodoltaan melkein⁵⁾ pyöreä⁶⁾. Ala-puoli, josta⁷⁾ se on puussa kiini, on vähän leveämpi kuin yläpuoli. Omenassa on kuori päällä, niin-

13) suhu. 14) joudmast. 15) kasuline. 16) kält. 17) fetš. 18) aitat, avitat, auttaa, aitan, aidata, tönäfi apu, gen avun, E. abi. 19) karjaamoate. 20) nom. elukka. 21) on aetawad. 22) wlab. 23) mõnda, mõne-fugusf. 24) tšibetake-pi. 25) tark. 26) õpõlja. 27) ajeda. 28) tema liand (beremeed). 29) laeta, laeta, ambuda. 30) hirmutab. 31) nende redub. aifadefi; piilo, gen. piilon, redubaif, warju: aif. 32) lastatse: piirile, lastmie - ruumile. 33) fõhugust. 34) fetš. 35) mets-elojate. 36) koira ei pla äõõritama, äritama. 37) ei milligi. 38) kombel. 39) fuguaq. 40) hedraned. 41) fellef. 42) omad lapsed (lapsensa on lapset-nsa afemel). 43) tema wäiteseb kufistad. 44) kaitseawad, warjatamad; varjelen, varjella (warjelda); situ waijuse tššiw.

1 Önn. 2) laetwab. 3) nimega. 4) (puu-)wõhi. 5) pea-aegu, ligiforda. 6) ümmargune. 7) kufi.

kuin esi-merkiksi⁷⁾ potaatissa⁸⁾. Kuori on enimmästi ohut⁹⁾ ja sileä. Sen karva on keltamainen¹⁰⁾. Omenan kypsyessä¹¹⁾ alkaa kuori punoitaa¹²⁾; raakaleena¹³⁾ ollessa on kuori viheriä¹⁴⁾. Sitte¹⁵⁾ on omenassa myös varsi eli kanta, joka erilaisissa¹⁶⁾ omenissa on eri¹⁷⁾ pitkä. Varren vasta-päättä toisella puolella on kukkanen¹⁸⁾ elikkä¹⁹⁾, tarkemmin²⁰⁾ sanoen²¹⁾, kukan jäänös²²⁾. Kuoren alla on omenan liha. Keskellä omenaa²³⁾ lihan sisässä on siemen-kotti, ja sen seinäin²⁴⁾ välissä ovat omenan siemenet. Toisissa puunhedelmissä on siemenen eli sydämen ympärillä hyvin kova suojuus²⁵⁾. Sitä sanotaan kiveksi. Tunnetkos²⁶⁾ semmosiakin hedelmiä? Kun ei omena vielä ole kypsä, ovat siemenet valkoisia²⁷⁾. Omenan kypsyttyä²⁸⁾ ovat ne mustan ruunit²⁹⁾. Raakain³⁰⁾ omenain maku on kirpeän³¹⁾ hapan³²⁾ ja niitä ei ole hyvä syödä. — Omenaa syön minä mielukkaasti³³⁾ raaltaan³⁴⁾. Omenan saatta³⁵⁾ myös keittää³⁶⁾ tabipaistaa³⁷⁾. Äiti keittää omenista makeata³⁸⁾ (nourinilla³⁹⁾ Leipuri⁴⁰⁾ leipoo⁴¹⁾ niistä omen-kakkuja⁴²⁾. Myöskin voidaan omenista valmistaa omenaa-viiniä⁴³⁾.

7) näitufef, eemärglfo. 8. potaatti, kartohvel. 9) õhufe. 10) kollafas. 11) lüpfefõ
aamifeõ. 12) punetada, punetama. 13) kui tooreõ, mitte valmis, mitte lüpe (olles).
14) viheriä, roheline. 15) siie, peale selle. 16) mitme tuguõteõ. 17) mitme fugune.
18) istefene. 19) õh, eih, wõi. 20) õlgemine, paremine; terowamine. 21) üelbeõ.
22) gen. jäänöksen, järel joõnub jagu. 23) infin., õh: omenan keskellä. 24) seinte.
25) gen. suojuksen. wari, late. 26) taõ ja tunneb. 27) walgeb. 28) kui
lüpfefõ saanub, pãrast õuna lüpfemist. 29) pruunib. 30) tooreõte, nom. raaka,
gen. raa'an, raan. 31) hbe. 32) hapu. 33) hea meelega. 34) tooreit. 35) taab,
wõib; saatan. 36) teeta. 37) praabiba, lüpfetaba. 38; magusat. 39) õuna-pudru
40) pagar, lehta tegija. 41) teeb (leiba), lüpfetab. 42) kakkusib, kookusib. 43) nom.
viini, gen. viinin.

II. Kerged jutud.

16. Anna.

Anna aamulla heräsi¹⁾. Hän vikkelaсти nousi
 Anna hommitul ärtas. Tema usinaste (wirgaste) töuffs
 vuoteeltaan²⁾. Heti luki hän aamu-siunauksen³⁾. Sen oli
 omast woodeft. Kohe (war⁷⁾ti luges ta hommiku palwe. Sesse oli
 oppinut pienestä kirjastaan⁴⁾. Pian puki⁵⁾ Anna vaatteet⁶⁾
 õppinud omast weiffest raamatust. Pia ajas Anna riided
 yllensä⁷⁾. Hän pesi silmänsä⁸⁾ kylmällä vedellä. Suki⁹⁾
 selga. Tema peses omad silmad külma weega. Suges
 hiuksensa¹⁰⁾ heti.
 omad hiuksed warsti.

Autteli-pa¹¹⁾ Anna äitiään töissä. Äiti kun lähetti Annan
 Aitas Anna oma eite töödes. Eit tui läbätäs Annat
 mitä noutamaan, niin hän heti meni ja palasi paikalla.
 midagi tooma (nõudma), siis tema kohe läis ja pööris jala pealt
 Vanhemmat kun vaan viittasivat¹²⁾, niin Anna jätti
 taqasti. Wanemad tui paljalt märlu antšwad, siis Anna jättis
 kaikki paikallensa. Hän söi, mitä isä tahi äiti antoi. Anna
 töit oma paigale. Tema söi, mis isa eht eit andis. Anna
 ei sanonut: „en huoli“. Pyytämättä hän ei ottanut mitään
 ei ütelnud (mina) et hooli. Palumata ta ei wõtnud midagi

1) herään. herätä. 2) vuode. vuoteen. 3) nom. siunaus, E. õnnistus.
 4) kirja, raamat, aga kirje, gen. kirjeen E. kiri. 5) puen, pukea, riided selga
 panema, ennast riidekse panema. 6) nom. vaate, gen. vaateen. 7) yllessä asemel,
 E. oma üle, oma peale. 8) silmät-nsä asemel. 9) suen, sukea. 10) hius, palj.
 hiukset. 11) auttelen, autella. 12) viitaan, viitata, E. tähendada (täega), peaga
 (silmadega).

ruokaa. Vaateensa piti Anna puhtaina eikä niitä liannut¹³).
[rooga. Omad riided pidas Anna puhtalt ega neid mustats

Ei pannut niitä koskaan laattialle.
teinud. Ei pannud neid ilmaffi pörmandasse.

Illalla¹⁴), kun vanhemmat maata¹⁵) käskivät¹⁶), Anna
Shtul, tui wanemad magada käsfiwad, Anna
heti riisui¹⁷) vaatteet. Pani-pa ne kokoon ja sanoi
tohe wöttis (riisuus) riidet seljast. Pani need toffu ja ütles
sievästi: „Hyvä yötä“. Siunattuan
wiisakalt (tombelifult): hüwä ööb. Rui ta palunud (önniöstanud)
nuhkati Anna ja lepäsi rauhassa. Jumala suojelee¹⁸) hyviä
uinus Anna ja hingas rahus. Sumal warjab häid
ja kuuliaita¹⁹) lapsia.
ja sönatuuljaid lapfi.

Rauhassa olen maannut²⁰),

Kiitos Luojalle!

Uudet voimat saanut,

Kunnia²¹) hänelle.

17. Kirik.

Eräänä¹) päivänä sanoi isä pienelle Samulille: „tulevana
Ubel pääwal ütles isa weiffelle Samuelile: „tulewal
pyhänä menemme yhdessä kirkkoon“. Se-pä oli Samulista
pühäl lä äme ühes firifusie.“ Sellaft ey oli Samuelil-
iloa!²) Pyhä-aamuna oli hän aikaiseen valmisna. Hän otti
röemu! Püha-hommifut oli ta aekfaate walmis. Ta wöttis
pienen kirjasensa³) kainaloon⁴). Nyt mentiin tuohon
oma weiffe raamatufese kaenlasfe. Nüid mindi sellasfe (toosfe)

13) likaan, liata (endise likatta' asemel), roojafes tegema. 14) nom. ilta.
15) makaan, maata (makatta', makat-ta' asemel). 16) käsken, käskeä. 17)
riisun, rusua. 18) suojeleen, suojeleä. 19) nom. kuulia. 20) maganud; maannut
(endise makatnut asemel). 21) auu, nom.

1) nom. eräs, gen. erään, E. üks, keegi. 2) eht: see 'p oli Samueli röem.
3) nom. kirjanen, gen. kirjasen. 4) nom, kainalo.

isoon korkeaan huoneeseen, joka on kylän keskellä. Se-kös suurde kõrgeese huoneese, mis on tüla teitel. Se 'p

kaunis on! Ovesta⁵⁾ astuttua oli kahden puolen (see jo) kaunis on! Utsest astudes oli tabel poolel pitkiä penkkiä⁶⁾. Isä saattoi Samulin muutamaan istumaan. pitki pintsiid. Isa saatis Samvete ühte (neisti) istuma.

Kaikki oli kaunista ja juhlallista⁷⁾. Kaikki istuivat hiljaisina⁸⁾. Kõit oli kaunis ja pübaline. Kõit istuivad waikseste.

Astuipa lukkari korkeaan penkkiinsä ja kohta veisasivat⁹⁾ Astus tõster oma kõrgeese penki ja woretu loufivwad

kaikki ylistäen Jumalata. Urkuin¹⁰⁾ sulot äänet kuu- kõit ülendades (tiite) Jumalata. Orilate armsad healed oli- luivat kaikkein yli. wad kuulda kõitide üle.

Pappi astui alttarille kauniissa messu-puvussaan¹¹⁾.

Kirikõpetaja astus altariise oma kauni is kiriku- riides.

Luki-pa ensin ja messusi¹²⁾ sitte. Altarin ylä- Luges efite ja pidas altari teenistust siis. Altari ülemal

puolella näki Samuli kauniin kuvan. Vapahtajamme poolel nägi Samuel kauni tuju. Meie Onnisteggiija (wabas-

riippui ristin puussa, Isä jo oli kotona monta kertaa toja) rippus risti puus. Isa jo oli todu monda tolda

sanonut, että Jesus salli ripustaa itsensä ristille meidän üelnud et Jesus sallis riputa isennast risti meie

synteimme¹³⁾ tähden. pottude pärast.

5) nom. ovi. 6) penkki, gen. penkin. 7) Infinit. juhlallinen, pra-sõnast juhla, G. pida, püha. 8) pali. Gõstiv., nom. hiljainen, G. waikne, wõrble — hilja- leste. 9) veisaan, veisata, laulan, laulda, veisu, wiis, laul 10) urku, palj. urut, G. õrel, õrlad. 11) messu, jumala teenistus altariisi lauluga; wõera teelt „Messje“. 12) messuan, messuta, altari lauluga Jumalata teenistust pidama. 13) synti, gen. synnin, üfist. inf. syntiä, patt; synteimme on syntein-mme afemel.

Taas-ki veisattiin virsi¹⁴. Pappi nousi saarnas-¹⁵)
 jälle-ki lauldi wärs. Papp tõusis jutluse-
 tuoliin. Samuli kuuli, miten Jesus lempeästi lapsia syliinsä¹⁶)
 tooli. Samuel kuulis, kuidas Jeesus heldeste lapsi oma sülesse
 otti, heitä siunasi¹⁷) ja vielä-ki hellästi rakastaa. Samuli
 wõttis, neid õnnistab ja weelgi helaste armastab. Samuel
 kiitti Jumalaa. Hän rukoili¹⁸), että Jumala suojelisi hänen
 kütis Jumalat. Tema palus, et Jumal warjaks tema
 vanhempiaan. Hän anoi¹⁹), että Jumala alati olisi hänen
 wanemaid. Ta palus, et Jumal alati oleks tema
 hyvä isänsä taivaassa. Samuli lupasi²⁰) aina tahtovansa²¹).
 hea isa taewas. Samuel lupas iga taes
 olla hyvänä lapsena.
 olla hea laps.

Saarnasta laskeusi²²) pappi. Hän uudestaan astui suuren
 Jutlust jättis järele papp. Ta uueste astus suure
 ringin sisään, joka on alttarin ympärillä. Siellä luki ja
 ringi fiske, mis on altari ümber. Seal luges ja
 messusi hän taas. Lukkari veisasi vielä-ki virren,
 laulis altari palweid ta jälle. Rõõster laulis weelgi wärsi (falmi)
 ja jumalan-palvelus²³) loppui. Riemuiten²⁴) palasi Samuli
 ja jumala-teenistus lõppes. Rõõmüstata pööris tagasi Samuel
 kотиinsa²⁵).
 oma koju.

14) gen. virren. 15) gen. saarnaan. 16) nom. syli, gen. sylin. 17) siun-
 naan, siunata. 18) rukoillen, rukoilla, palun, paluda. 19) anon, anoa, palun,
 paluda. 20) lupaan, luvata. 21) tahtova sõnast tahdon, tahtoa nagu tuleva,
 E. tulew, sõnast tulen, tulla. 22) laskeun, laskenta. E. lastun, lastuda. 23) gen.
 palveluksen, teenistus, palvelen, palvelle. E. teenin, teinida. 24) il. subdtonito,
 riemuitsen, riemuita. E. hõõfetan, hõõfata, rõõmüstada. 25) koti, gen. kodin,
 E. kodu, kütat. kottiin; kottiinsa on kottiin-nsa asemel.

18. West.

Mitäs, jos meillä ei vettä olisi! Sen puutteessa¹⁾ emme voisi
 Mis, kui meil ei mett oleks! Sesse puuduses ei meie võiks
 elää; sillä ei olisi syömistä, ei juomista, ei vaatteita eikä
 elada; siis ei oleks söömist, ei juomist, ei riideid ega
 kenkiä²⁾. Sen-tähden emme tahdo hylkiä³⁾ vähintä-kään
 fengi. Sesse pärast ei meie taha põlata vähematti
 pisaraa, joka juoksee lähteestä tahi sataa pilvistä. Vuorella
 pisarat, mis juokseb lähteest ehk sajab pilvistä. Mäel
 ylhäällä on lähde. Iloisena sen vesi kihisee ja tohisee alas
 ülewel on läte. Rõõmsalt selle wesi kihiseb ja tohiseb alla
 laaksoa⁴⁾ myöten, yhdistyy ojaan ja kiiruhtaa
 orgu möda, ühendab ennast ojaesse ja ruttab (tiirestab)
 alankohon. Kukkasain⁵⁾ parrastensa välitse vaeltelee
 madalasse paika. Oma õitjeweate tallaste läbi läib (õõnnib)
 hän edelleen, ja kalat riemuitsevat sen kirkkaissa aal-
 ta edasi ja kalad rõõmustawad ennast selle tiirgawates lät-
 loissa⁶⁾ ja leikittelevät auringon paisteessa. Kalastaja tulee
 netes ja mängiwad päitese paistes. Kalamees tuleb
 (onkineen⁷⁾), mertoineen⁸⁾ ja verkkoineen⁹⁾), lopettaen leikin.
 oma õngedega, mõrdadega ja wõrkudega, lõpetates mängi.
 Mutta oja astelee edelleen ja muuttuu vähitellen¹⁰⁾ joeksi.
 Aga oja astub edasi ja muudab ennast aega möda jõeks.
 Nyt juoksee se vaahduten¹¹⁾ myllyn suuren rattaan yli,
 Rüüd juokseb see (ta) wahutades weesti suure ratta üle,
 pakottaa sen liikkeesen¹²⁾ ja myllyä pyörittämään. Jopa
 sunnib sesse (tema) liitelle ja weesti kätma. Suba

1) nom. puute. 2) kenkä. 3) ka: hylkään, hyljätä. 4) laakso, org.
 5) nom. kukkasa, liifeline. 6) nom. aalto. 7) nom. onki, gen. ongen. 8) merta,
 gen. merran. 9) nom. verkko, gen. verkon, wõrk. 10) ka: vähittäin, vähä
 lorruga = aega möda. 11) II. substantiivi, vaahuun, vaahduta ehk vaahuun,
 vahduta ehk vahdoon, vahdota. 12) nom. liike, gen. liikkeen.

(jo-pa) tulee kaupunkiin, missä ovat korkea-torniset kirkot, tuleb (ta) linna, kus on kõrgetornised kirikud, kauniit huoneet ja palju ihmisiä. Nämä ovat joen ylitse rakentautunud hooned ja palju inimesi. Nemad on jõe üle ehitaneet¹³⁾ sillan, jota käyvät edes ja takaisi. Joki vaan rautanud silla, teda käivad edesi ja tagasi. Jõgi aga rahassa sen alatse juoksee. Mutta nyt tulee hän kauniille vaini-
huus selle alt läbi jooksib. Aga nüüd tuleb ta kaunile nur-
olle ja viheriäiselle niitylle, katsahtaa¹⁴⁾ palletten¹⁵⁾ yli ja
mele ja rohklisele niidule, waatab taldaäärte üle ja
tahtoi siellä käyskennellä¹⁶⁾. Akkiä sulaa-ki lumi, sade
tahaks seal jalutada. Äkitselt sulab lumi, sadu
lankeaa¹⁷⁾ taivaasta, ja joen vedet nousevat kunnes virtaavat¹⁸⁾
langeb taewaast ja jõe weed tõusewad, lunnii woolawad
äyrästen¹⁹⁾ yli. Vainiot, niityt peittyvät, kaikki on
kallaste üle. Murmed, niidud saawad peidetud, kōit on
jokena, ja jäiden tulvassa²⁰⁾ kulkevat ladot, myllyt,
jõgena (tui jõgi) ja jääde tuhinaš käiwad künid, westid,
huoneet. Ei kuiten-kaan kauan kestä, ennenkun joki
hooned. Ei ommetegi kaua kestä, enne tui jõgi
palautuu uraansa²¹⁾ ja juoksee levokkaana²²⁾ yhä
ennast tagasi pöörab oma asemelle ja jooksib rahulifutt yhte pufku
eteen-päin. Tuolla jo tulevat laivat mastoineen²³⁾, koreine²⁴⁾
edes-poolle. Seal jo tulewad laewad oma mastidega, oma kau-
viirineen²⁵⁾, joita tuuli liepottaa, ja valkeine
niiste (uhkeste) tuule-näitajatega, teda tuul lehwitab, ja oma wal-

13) rakennan, rakentaa, E. ehitän, ehitada. 14) waatab äffi, forra; kat-
sahdan. 15) nom. palle, gen. palteen. 16) käyskentelen, käyskennellä, kävelen,
kävellä, E. käin, jalutan, käia, jalutada. 17) lankean, langeta. 18) virtaan,
virrata. 19) äyräs, gen. äyrään. 20) nom. tulva. 21) ura, wee jooksu raba.
22) E. sivo, nom. levokas, gen. livokkaan, praafonast lepo, gen. levon, E. rahu,
rahu-aeg. 23) masto. 24) nom. korea. 25) viiri, gen. viirin, plekist fuff, näit-
tajate fuff poolt tuul.

purjeineen²⁶), joita vihuri täyttelee miten palttinaa²⁷)
 gete purjetega, teda pehme tuul täidab fui (nagu) lõwendit
 valaistessa²⁸). Joki heidät kaikki saattaa kauas suureen
 walgustades, pleetides. Sõgi neid kõik saabab kaugele suurde
 veteen, joka on paljoa laveampi²⁹), kuin satakin jokea. Se on meri.
 wette, mis on palju laiem, kui sadagi jõge. See on meri.
 Se tulee kuohu-päine³⁰) laineineen³¹) ja pauhaa³²),
 Se tuleb wahu peadega oma lainetega ja kohiseb (müriseb),
 jotta laivan väki pelästyy. Mutta virta³³) huutaa³⁴): „tässä
 et laewa rahwas kardab. Uoa jõgt hüiab: „sin
 tuon sinulle lähteet ja ojat, jotka (jot-ka) lähtivät kanssani³⁵)
 toon sinule lätted ja ojad, kes lähtiwad minuga
 matkalle³⁶), ja laivat jotka selässäni³⁷) kannoin. Ota
 reifile, ja laewad, mis oma seljäs kantsin (kannin). Wöta
 sinä ne nyt, hyvä meri; minä olen väsynyt (ja tahdon
 fina nad nüid, hea meri; mina olen wäsinud ja tahan
 levähtää³⁸).
 puhata.

19. Leipä.

Oli-pa kuuma kesä. Päivän toisensa perään nousi aurinko
 Oli tuum suwi. Pääw teise järele tõusis päite
 pilvettömälle taivahalle. Ojat kuivuivat, joet juoksivat verkal-
 pilweta taewalle. Ojad kuiwastiwad, jõed joostiwad aega mö-
 leen¹) tasaista uraansa tahi koskissa²) lirisivät; kukat kalla-
 da oma taiaist aiet eht koskedes lirisestiwad; lilled talla-

26) purje, gen. purjeen. 27) nom. palttina. 28) II. subdantiw valkaisen, valaisen, valaista. 29) lavea, kuohu, kuoha, E. waht, kohin. 30) palj. komit. nominatiwist pää, laine, gen. laineen. 31) pauhaan, pauhata. 32) virta, gen. virran. 33) huudan, huutaa, E. hüian, kiendan. 34) minu taajas. 35) matka, reis, teekäit, teekond. 36) selkä, gen. selän. 37) levähdän, levähtää. natutene puhata, lebada.

1) verkka, gen. verkan, laist, aeglane, sellest allat. verkallensa eht verkal-
 een. 2) koski, gen. kosken.

hilla³⁾) notkistivat suruissaan⁴⁾) päänsä, ja pellon viljat huokaitel nõtkestasiwad oma muredes omad pead, ja põllu wiljad õhkuft, livat virkistävää⁵⁾) nestettä⁶⁾). Mutta murheutuneena⁷⁾) vaelsiwad tofutawat lastet. Uga murelitult tõndis maa-mies kuihtuneilla⁸⁾) vilja-vainioillaan ja ylentäen silmänsä maa-meesh kangu lainud vilja wainudel, ja ülendades omad silmad taivaasen, rukoili näin: „Katso, hyvä Jumala, minä tein, taeweasse (poole), palus nii: „Katju, hea Jumal, mina tein, mitä voin; keväällä kynnin⁹⁾) ja kylvin¹⁰⁾) ja suojelin kaikella mida wõijuu; lewadel kantsin ja tulwain ja taitsesin tõigel huolella orastavia kasvia. Sinä olet ne varjellut¹¹⁾) pahoista hoolet orastawaid kaswuüd. Sinä oled need warjanud pabades ilmoista, kolkosta¹²⁾) hallasta¹³⁾), ja ihmiset iloitsivat siunailmadeest, kotoledast hallast, ja inimesed rõemustasiwad oma õntuista vainioistaan. Ole meille vielä-kin armollinen. Anna meille niostatud põldudeest. Ole meile weegi armuline. Anna meile tännä päivänä meidän joka-päiväinen leipämme!“ Tämän kuuli täna pääw meie iga-pääwane leib!“ Seda kuulis Jumala ja armahti murehtivaa ihmis-kuntaa. Pian nousivat Jumal ja alastas muresewa inimese-sugu peale. Pia tõusiwad sinkät¹⁴⁾) pilwet, ja virvottava sade kasteli vainiot. pimedad (mustad), pilwed, ja tofutaw sadu lastis nur ned. Silloin ihmiset taas-ki ilostuivat. Kukat nostivat päänsä, Siis inimesed jällegi rõemustasiwad. Lilled tõsisiwad omad pead, tou'ot¹⁵⁾) aaltoilivat kultaisina¹⁶⁾), ja iloisiua vedet loiskuen¹⁷⁾) tõuud laenetasiwad tultiselt, ja rõemsalt weed lastjudest

3) kallas, gen. kallaan (kaltaan). 4) suru, gen. surun, mure. 5) virkistän, virkistää, virgastama. 6) neste, gen. nesteen. 7) Esiw, adjetiwi wormist murheutunut gen. murheutuneen. 8) palj. adesiw; kuihdun, kuihtua, kuihtunut, gen. kuihtuneen, E. kangu minema, kangema. 9) kynnän, kyntää. 10) kylvän, kylvää. 11) varjelen, varjella. 12) kolkko, gen. kolkon. 13) nom. halla; 14) synkkä, gen. synkän. 15) nom. touko, E. tõug. 16) palj. Esiw, ütj. nominatiwi kultainen. 17) loiskun, loiskua, E. lastjuba.

rantojaan¹⁸) lõivät. Pian liikkui leikkaajan sirppi, ja kauniina oma randu lõivad. Pia liitus leikaja sirp, ja kaunist kaikui laulu vainiolla. Ruhilaat, aumat pelloille kohoilivat. Iajas laul nurmel. Kõhilad, nabad põldudele tõustivad. Kumisten¹⁹) kuului riihesta²⁰) varttain²¹) lyönti. Leik-kumistes sai kuulda rehest (reiest) wartade (footide) lõõt. Leikuu tuskin oli lõppenud, kui westilt isa tõi kauniit, vaaleat jauhot kotiin. Juuri pannaan, ja leipää leivottuna²²) walged jahud toju. Suur pannasse, ja leiba tehtud sysätään²³) uuniin²⁴) paistumaan. Seuraavana päivänä lütataste ahhju küpsema. Teisel (järgmisel) pääwal saa koulusta koteutuva lapsi nälkensä sammuttaa uutisleivällä. Jaab toolist toju tulnud laps oma nälga kustutada uudisleival. Mutta äiti pani kätensä ristiin ja rukoili: Kaikkein silmät Äga eit pani omad käed risti ja palus: Kõfide filmad vartioitsevat²⁵) sinua, Herra, ja sinä annat heille ruoan waatawad find, Isand, ja fina annad neile rua aiallansa²⁶). Sinä avaat²⁷) laupeaan²⁸) kätesi ja ravitset omal ajal. Sina awad (teed lahti) oma helde käe ja toidad kaikki elävät suosiolla²⁹)“.

lõif elawad hea meelega.⁷

18) ranta. 19) kumisen, kumista, E. kumisen, kumiseda. 20) riichi, gen. riichen. 21) vartta gen. vartan, E. wart, gen. warba, foot, gen. foobi. 22) Kõstiv, passivil objektivist leivottu. 23) sysään, sysätä. 24) uuni, gen. uunin. E. ahi. 25) vartioitsen, vartioita, wahn, wautida, tähele panna. 26) aika, gen. aian ehk ajan. 27) avaan, avata. 28) laupeas, gen. laupeaan (laupias, laupiaan), helde, armuline. 29) suosio, hea meel, lahkus.

20. Hobune.

Hevonen on kaunis ja ylevä¹⁾ eläin. Vetäissään²⁾ rekeä tahi kantaissaan ratsastajaa kivertää³⁾ hän kaulansa⁴⁾, kun joutsen⁵⁾. Hän nostelee jalkojaan, kun tanssiin aikova⁶⁾. Hyvällä hoidolla on karvansa sileä ja kiiltävä⁷⁾, häntänsä⁸⁾ pitkä ja harjansa⁹⁾ vähän kiherä¹⁰⁾. Kaviot¹¹⁾ kengitetään¹²⁾ raudalla, jos¹³⁾ hevosen täytyy kulkea¹³⁾ kivikoita¹⁴⁾ tahi talvella kaljamiksi¹⁵⁾ jäätyneitä¹⁶⁾ teitä.

Kaurat¹⁷⁾, apilaat¹⁸⁾ ja heinät ovat hevosen tavallisin¹⁹⁾ ja mieluisin²⁰⁾ ruoka. Hevonen valjastetaan, vetämään pannessa²¹⁾. Aisoihin kiinnitetään länkensä ruomilla ja luokalla²¹⁾. Ajaja hevosta pakottaa²²⁾ kulkemaan sanoilla²³⁾, toisinaan²⁴⁾ ruoskallaki²⁵⁾. Hevonen hyvin pian oppii käskyä ymmärtämään²⁶⁾. Järkevät²⁷⁾ ajajat eivät pane hevoselle suurempaa kuormaa, kuin minkä²⁸⁾ se jaksaa²⁹⁾ vetää²⁹⁾, eivät aja liian³⁰⁾ sukkelaan eivätkä sitä rääkkää³¹⁾ ruoskalla. Hevonen tuntee kivun³²⁾, miten³³⁾ ihminenki. Lapsien ei saa hevosta liian likennellä³⁴⁾, se kun toisinaan potkaisee³⁵⁾ ja puree.

1) kõrge ja suur. 2) H. substantiiv, vedades, kui tema mlab. 3) kõverdab, tõnnab; kiverrän (kiperrän), kivertää. 4) oma kaela; kaula. 5) luis, luige; gen. soutsenen. 6) mõeldeb; aivon, aikoa, mõetda, tahta. 7) hiilgaw. 8) tema hõnb, taha; häntä. 9) tema lall; harja. 10) kõhar. 11) kobjad. 12) kengitatakse. 13) kui hobune plab kätma. lõitma. 14) kivikko, gen. kivikon, tiweline. 15) kaljain, gen. kaljamen, ehk kaljama, E. kote, libe. 16) jätand, jääbunuib; jäädyn, jäätyä. 17) kaerad. 18) härjapead, ristilheinad. 19) kõige bruugitatuam; tavallinen, gen. tavallisen; subert. tavallisin, gen. tavallisimman. 20) kõige enam meele päraline. 21) Alfadeste kinnitatakse tema rangid roomadega ja loogaga; aisa, palj. aisat: länki (ränki), gen. palj, länget, E. rang, rangid; ruoma, gen. ruoman. 22) sunnib, pakutab; 23) sana. 24) wahest, ka, mõni korb. 25) roofagagi, piitsagagi. 26) mõistma; ymmärrän, ymnärtää, E. mõistian, mõista; en ymmärrä, mina ei mõista. 27) mõislikud. 28) mida, mis. 29) jaksab vedada. 30) liialt, liig libedaste, rutuliiste. 31) ei pehja, nuhtle; rääkkään, rääkätä (räättään, räättä) üle liiga, surjaste midagi teha, piinata. 32) walu; kipu, gen. kivun, E. walu. 33) kui, naqu. 34) liigineda; likentelen, likennellä. 35) lööb jalaga üle; hirtab; põitutab, põtkab.

21. Lehm.

Lehmä ei ole niin kaunis, kun hevonen. Runkonsa¹⁾ on paksu ja ruma²⁾. Otsansa³⁾ on hyvin leveä. Korvat ovat ulos-päin⁴⁾ pistävät, silmänsä sameat⁵⁾ ja turpansa⁶⁾ suuri. Jalat ovat vähemmän sirkeät ja häntä⁷⁾ on kun aasilla⁸⁾, jota likeisin⁹⁾ sukulaisensa¹⁰⁾, hevonen, usein¹¹⁾ ylen-katsoo¹²⁾. Mutta kuitenkin-kaan emme häntä¹³⁾ hyli¹⁴⁾ enempää¹⁵⁾, kuin ihmistäkään, jolla ehkä ovat rumat kasvot¹⁶⁾ tahi viallinen¹⁷⁾ ruumis-ki¹⁸⁾. Tiedämme-hän¹⁹⁾ lehmän sangen²⁰⁾ hyödylliseksi²¹⁾ eläimeksi. Leipä ja perunat²²⁾ maistuvat²³⁾ paljoa paremmilta voin kanssa²⁴⁾, kuin ilman sitä; ja kahvia²⁵⁾ harvat²⁶⁾ kermatta²⁷⁾ saattavat²⁸⁾ juoda. Pannu-kakku-ki on paljoa makeampaa²⁹⁾, kun jauhoihin³⁰⁾ seotetaan³¹⁾ voita ja maitoa³²⁾. Vasikan paistia³³⁾ eivät kaikki jaksa ostaa, mutta ma'ukkaaksi³⁴⁾ sitä kuitenkin kuki³⁵⁾ sanoo. Talista³⁶⁾ kasteetaan kynttilöitä³⁷⁾. Lehmän ja vasikan vuodasta³⁸⁾ parkitaan³⁹⁾ nahkaa, jotta⁴⁰⁾ emme tarvitse käydä avo-jaloin⁴¹⁾.

1) tema fere, leha; runko, gen. rungon. 2) inetu, rumat. 3) tema otš. 4) wäljaspoole. 5) sumedad (mitte selged). 6) tema nuff (koon, suu); turpa, turvan. 7) händ, saba. 8) eestil. 9) kõige ligim. 10) tema sugulane. 11) sage, dahte. 12) üle-fatsub, f. o. põlgab. 13) teda. 14) emme hyli, meie ei põlga; hylkiä. 15) enam. 16) palged (põsed). 17) wigane. 18) leha-gi. 19) meie teame jo. 20) wäga. 21) kasuifefš. 22) kartohtwiid. 23) maitsewad. 24) voin kanssa, wõiga. 25) kahvi, gen. kahvin. 26) harvad. 27) kooretä; kerma (piima)-loor. 28) wõitwad. 29) magusam. 30) jahubeese; jauho, E. jahu. 31) segatafse. 32) maito, gen. maidon, infin. maitoa, E. piim. 33) praadi, paisti gen. paistin. 34) maufatš, maufifefš; maukas, gen. maukkaan, praafünast maku (aga mako, fõht, magu). 35) kuitenkin ommete, kuki igauš. 36) raswast; tali, gen. talin, rasw. 37) kynttilä, fütna. 38) nahast; vuota, gen. vuodan. 39) pargitafse; parkitsen, parkita. E. pargin, parkida. 40) et. 41) patja jalü; avo, avoin, abw., lahti, jaloin palj. instruktiv nominatiwist jalka nagu eesti jalü.

22. Soome maakonnad.

Oli kerran urhollinen sota-päällikkö, joka oli saanut
 Dit ford wahwa sõja-pealik, kes oli saanud
 suuren voiton sodassa, ja kuningas sanoi hänelle: valitse
 juure wõidu sõjas, ja kuningas ütles temale: walitse
 itsellesi paras ja ihanin maakunta Suomessa, minä annan
 eneselle kõige parem ja kõige ilusam maatond Soomes, mina annan
 sinulle sen. Sota-päällikkö kiitti kuningasta ja matkusti
 sinule selle. Sõja pealik tänas (kiitis) kuningast ja reisis
 Suomeen valitsemaan osaansa. Mutta kun hän ei tuntenut
 Soome walitiema oma osa. Aga et tema ei tunnud
 maata, meni hän suurille markkinoille ¹⁾, joilla oli paljo kansaa
 maad, läts ta suurtele laatadelle, kus oli palju rahwast
 koolla kaikista maan-osista, ja lupasi palkinnon sille, joka
 toos kõigist maa-ostadest, ja lubas palkka (hinda) sellele, kes
 voisi osoittaa hänelle parhaan ²⁾ ja ihanimman maakunnan.
 wõits näidata temale kõige parema ja kõige ilusama maafonna.

Hänen luoksensa tuli-kin monta ihmistä eri seuduilta,
 Tema juure tuligi palju inimesti mitmest kohast,
 ja jokainen kiitti omaa koti-tienottaan paraaksi.
 ja iga-üks kiitis oma kodu-ümber kautsed maad kõige paremaks.
 Hyvä herra, sanoi pienoinen nahka-puvussa oleva mies, mah-
 Sea herra, ütles weike naht riides olev mees, wõi-
 donta sinun on löytää parempata ja ihanampata maata, kuin
 mata sinul on leida paremat ja ilusamat maad, kui
 Lapin-maa on. Se on Maan-selän tunturien ³⁾ ja Jää-meren
 Lapi-maa on. See on Maa-selja kõrguse logedikkude ja Sää-mere
 välillä. Meillä on siellä awara näkö-ala äärettömien soiden
 wahel. Meil on seal awar näu-alune ruum ääretumate soode

1) markkina, palj. markkinat, G. laat, jaarmark. 2) paras, kõige parem, genit.
 ja akkus. parahan, parhan ehk parsaan. 3) tunturi, lai mäe-selg, mäe-selja tasandus.

ja korkeiden tunturin-kukkulain ylitse, jotka ympäröivät ja forgete tunturite-kintude üle, mis ümber piirawad Inaria järveä. Et-kö ole kuullut meidän talviemme kauniista Snari järwe. Et-sa ole kuulnud mele talmede launitef revon-tulista⁴⁾ ja meidän auringostamme, joka ei koskaan wormalistest ja meie päitsest, mis ei ilmaffi kesällä menee mailleen? Valitse siis Lapin-maa, sillä se sumel lähä looja (matle)? Walitse siis Lapi-moa, sest see on niin mieluinen kaikille, et se on jaettu neljän maan ja on nii miele päraline kõigile et see on jaetud nelja ma ja valta-kunnan välillä, nimittäin Venäjän, Suomen, Ruotsin ja riigi wahete, nimelt Wene, Soome, Rootsi ja Norjan.

Norra.

Mitä Lapin maassa on muuta, kuin sääskiä ja susia? Mida Lapi maal on muud, kui sääski ja susid? Sanoi toinen mies, joka seisoi siinä niin hajalla säärin⁵⁾, Ules teine mees, kes seisus sin nii laiale säärtega kuin olisi hän saumonut venettä ylös koskesta. Minä kui oles ta teiwastega lüfanud wenet ules kosest. Mina kehoitan sua, hyvä herra, valitsemaan Pohjan-maan, jos annan nõuu sinule, hea härra, walitseda Põhja-maad, kui (sa) tahdot suuren ja hedelmällisen maan, joka ulottuu⁶⁾ Maan-tahad suurt ja wilja-ritast maad, mis ulatab Maas selästä keski-paikoille Pohjan-lahden rannikkoa. Siellä on selja mäest kett-paikadelle Põhja-lahete ranna-maad. Seal on sellaisia järviä ja jokia, kuin Oulun-järvi ja Kemin- ja seefugusid järwi ja jõgesid, kui Oulu-järw ja Kemi- ja Oulun-joet; olet-ko nähnyt lohiamme?⁷⁾ Etelämpänä on Oulu-jõed; kas oled näinud meie lõhe-kalu? Enam lõune pool on

4) rabaste-tuledest; repo, gen. revon. 5) palj. instruktiv. 6) ulotun, ulottua, E. ulatan, ulatada. 7) lohi, lohen.

meillä kauniita vilja-vainioita, jokainen talon-pojan talo on
 meil kaunid vilja-wäljajid, iga talu-poja talu on
 härra-kartanon⁸⁾ näköinen, ja joka satama on laivoja täynnä⁹⁾.
 härra-mõisa näuline, ja iga sadam on laemu täis.

Oletko kuullut puhuttavan Json-kyrön pellostä ja Limingan
 Kas oled kuulnud rääkivat Suure-kürö põllust ja Liminga
 niitystä?
 niidust?

Mitä teet tuolla suurella, yksitoikkoisella tasa-maalla?

Mis teed seal suurel, ütšildasel lagedil?

muistutti¹⁰⁾ nokinen seppä. Valitse ennen Satakunta; silloin
 tuletas meelde nõgine sepp. Walitse ennem Satafond; siis
 hallitset kauniinta maata, pitkän, sinertävän Näsi-järven
 walitset kõige-kaunimat maad, pita sinetawa Näsi-järwe
 rannoilta aina tuonne hiekka-rannikkoon asti, jossa Koke-
 randadelt ifta finna (-poole) liiwa ranna-maa- nii, tus Koge-
 mäen- joki laskee Pohjan-lahteen. Kaikkia saat siellä, mitä
 mäe- jõgi lastub Põhja-lahte. Kõiki saad seal, mis
 mielesi halaa¹¹⁾, vaikka-pa rauta-nauloja ja wyllyn-kiviä, ja
 su meel igatses wõi-gi ta raud-naelu ja wesi-kirwa, ja
 veneesi kiittää¹²⁾ kirkkaita wesiä pitkin aina mereen asti.
 finu wene ruttab kiirgaid wesi mööda (pidi) ifta mereni (merest saadit).

Mitähän tuokin tietää merestä? penäsi muuan meri-

Mis nüid seegi seal teab merest? maenitšes keegi (üks) mere-

mies, sääriään notkutellen. Hyvä herra, jos sinulla on uskal-
 mees, oma sääri nõtkutades. Hea härra, kui finul on usal-
 lusta koetella avarata mertä, niin valitse Ahvenan-maa! Siellä
 dust katjuda awarat merd, siis walitse Ahwena-maa! Seal

8) kartano, E. mõis. 9) Täynnä, täynnä on endise täyt-nä, täyte-nä' asemel.

10) muistutan, muistuttaa. 11) halaan, halata ehk: haluan, haluta. 12) kiidän,
 kiittää, E. ruttan, rutata; aga kiitän, kiittää, tänan, kiidan.

näet tuhansittain harmaita kallioita, viheriäsiä saaria, val-
 naded tubante kupa hollifid taljufid, robilifid saari, wal-
 keita purjeita ja sinertäviä aaltoja. Ei mitään voi verrata
 ged purjeid ja sinertawaid laineid. Ei midagi woi wörlda
 meidän uljaasen saaristoomme, joka kesät talvet pelkäämättä
 meie toreda saarestifuga, felle suwed talwed tarimatta
 kohtaa Itä-meren myrskyjä.
 wastu seisowad Ida mere tormidelle.

Tämän kuuli eräs puu-tarhan-hoitaja, joka, nojaten rauta-
 Seda tuulis ütte färner, fess, tuetades oma raud-
 haravaansa, sanoi sota-päällikölle: älä anna meri-miehen
 reba nõjale, ütles sõja-pealifulle: ära lasse meremeest
 houkutella itseäsi epä-vakaiselle merelle ja hedelmättömille
 ahwateleda ennost findla põhjata merele ja wiljata
 kallioille. Etsi ennen hyviä satamia, rikkaita saaristoja ja
 taljudelle. Otsi enne baid sadomaid, rikkaid saaristifuffi ja
 niiden takana hedelmällistä mannermaata, jossa omenat ja
 nende toga wiljalifid findlat maad, kus õunad ja
 kirsi-marjat kypsyvät, jossa jokainen kenttä on puu-tarhana,
 kirj-marjad wolmitad, kus iga fink on fuit (aedana),
 jokainen kaupunki satu-kirjana, jokainen herras-talo
 iga linn jutu-roomat (=raamatuna) iga mõis
 muisto-märkinä ja jokainen kirkko urhojen hautana.
 mälestuse-sammas ja iga firit fuit wadwa meeste hoid (hau-
 dana). Mina annan nõuu sinule, hea herra, walitseda Suomet.
 Sota-päällikkö kysyi: ettekö te kaikki ole Suomesta?
 Eõia-pealifid ütles: etis teie fõit ole Soomest?
 Olemme, sanoi puutarhan-hoitaja; siksi nimefetään kaikki
 Oleme, ütles aia-hoidja; fess nimetataffe fõit
 nämä maa-kunnat yhteisellä nimellä. Mutta ennen muinoin
 need maafonnad üleütdise nimega. Aga enne muina

sanottiin ainoastaan sitä aluetta Suomeksi, joka oli maan
 tutsuti ütšnes seda maad (ruumi) Soomeks, mis oli maa
 lounaisessa kolkassa molemmin puolin Auran-jokea. Nyt
 lõune-poolses nurgas mõlemil pool Auru-jõge. Nüüd
 sanotaan tätä maakuntaa Warsinais-Suomeksi, jott' ei syntyisi
 tutsutakse seda maakonda Päriss, Soomeks, et ei sünnits
 hämmennystä sen ja koko maan nimen välillä.
 effitust (segadust) selle ja togu (terve) maa nime wahel.

Se aika on mennyt, jolloin Turun seutu oli
 See aeg on läinud, missal Turu linna ümberkaudne oli
 paras, virkahti eräs mahtava rusthollari¹³⁾. Jos haluat,
 kõige parem, ütles ütš jõuutas rusthollar. Kui igatsed,
 hyvä herra, parasta maata, niin valitse Uusi-maa. Me
 hea härra, kõige paremat maad, siis walitse Uus-maa. Me
 olemme kaikista rikkaimmat, ja koko seutumme Salpaus-
 oleme kõigist kõige rikkamad, ja togu meie ümberkaudne Salpaus-
 selästä pohjoisessa Suomen-lahteen etelässä on pelkkää
 seljast põhja pool Soome laheni lõuna pool on selge/päris,
 vilja-vainiota ja ikään-kuin huvi-tarha. Meillä ei ole
 paljalt vilja-wäli ja nii (just) kui lust-aed. Meil ei ole
 ainoastaan vuoria ja järviä, saaristoja, jokia, sellaisia kuin
 ütšnes mägesid ja järmi, saarestiitlusi, jõgesid, see-sugusid kui
 Kymin-joki, meren-lahtia sellaisia kuin Pohjan-lahti ja niemiä
 Kumi-jõgi, mere-lahtesid see-sugusid kui Põhja-laht ja neemesid
 sellaisia kuin Hanko-niemi; meillä on myöskin vuori-kaivoksia,
 see-sugusid kui Hango-neem; neil on ka mäe-laewandusi,
 laivoja, tehtaita, herras-kartanoita, satamia ja linnoja. Ei
 laewu, wabrituid, mõisaid, sadamaid ja kindlusi. Ei
 yhtäkään paikkaa tässä maassa voi verrata Uuteen-maahan.
 ühtegi paika siin maal wõi wõrrelda Uue-maaga.

13) ühe ratsa-õjamehe üles-pidaja wäcteenistuseks, ja selle pärast jaut awa-
 llikudest malsudest prii põllumees.

Kuuleppa¹⁴) tuota, huudahti eräs ajuri, joka seisoi
 Kuule (nüüd) seba, hüidis üks woormees(?), kes seisis
 torilla kuormansa vieressä pitkä takki yllä. Koko
 turul oma koorma ääres pitf (üli-) tuub seljas. Terwe
 Uusmaa mahtuu hyvin yhteen Karjalan kolkkaan. Hyvä
 Uusmaa mahub toguni yhte Karjala tosta (nurta). Hea
 herra, haluatko sellaista maata, jossa aurinko nousee?
 herra, kas ihaldad see sugust maad, kus päite tõuseb?
 Tahdotko soutaa kahden meren rannoilla, Suomen-lahden ja
 Kas tahad sõuda kahe mere rannal, Soome-lahje ja
 Laatokan? Haluatko sadoittain vuoren-kukkuloita, koskia,
 Laaduga? Tahad sa sadade laupa mäe-kiutufid, toskesid,
 myllyjä, tahi sellaista uljasta virtaa kuin Vuoksi on; tahdotko
 meskiid, ehf niisugust uhket jõge kui Woofse jõgi on; tahad
 kuunnella vanhoja runoja;¹⁵) tahdotko poltaa kaskea¹⁶)
 kuulda wanu lauluid; tahad põletada tütist
 äärettömän laajoissa erä-maissa ja sahauttaa lankkuja syn-
 ääreta laiaades mets-mais ja saagida plantifid pi-
 kissä petäjiköissä, niin kehoitan sinua valitsemaan Kar-
 medais männimetsades, siis annan nõuu sulle walitseda Kar-
 jalan, sillä ei mitään muuta maata woi tähän verrata.
 jalat, sest ei midagi muud maad wõi sellega wõrrelda.

Minua inhottaa alin-omaa kuulla puhuttavan merestä,
 Mind pahandab iseäranes kuulda räägitawat merest,
 lausui eräs puhelias ja varakas voinkauppias. Mitä me
 lausuis üks sõnatas ja waratas wõikaupleja. Mis meie
 merestä huolimme, me, jotka purjehdimme kolme-kymmentä
 merest hoolime, meie, kes purjutame kolm kumment

14) kuule'-pa, kuuleh-pa asemel, waata Lühikene Grammatif § 43. 15)
 runo, wana Soome rahwasaul. 16) puude maha-raiumises, ja siis hlljem põlema
 fältamises tütist tegema.

penin-kulmaa järvestä järveen? Hyvä herra, jos kerran näki-
peni-toormat järvestä järvee? Hea härra, tui torra näe-
sit Saiman kimmeltelevan auringon paisteessa ja kuulisit
sid Saima läitimat päitefe paistes ja kuulesid
Imatran kaukaisen pauhinan ja katselisit ihanoita sisä-
Imatra tanget tohinat ja tatsufsid meie ilusaid sifi-
maan saaristojamme korkealta Punka-harjun selältä, etpä
maa saarestiffust förgelt Punga-harju seljalt, ega sa sit
koskaan valitsisi muuta kuin Savon-maan. En pubu mitään
ilmaški walitses muud tui Sawo=maad. Ei ma räagi midagi
karja - laumoistamme, halmeistamme ja sahoistamme,
meie tarjades, meie wäljades (lesades) ja sae=westides,
mutta oletko kuullut meidän uusia laulujamme?
aga kas sa oled kuulnud meie uusi laulusid?

Wiimein tuli vanha yksi-totinen¹⁷⁾ karhun-tappaja ja
Wiimats tuli wana töstne taru-tappaja ja
sanoi sota-päällikölle: kyllä havaitsen aina tulevani kovin
ütles sõja-pealifulle: tül märkan itta tulewat liig (wäga)
myöhään; mutta herkut viimeisinä. Vaikka lyhty kädessä
hilja; aga maiese-palad wiimsed. Kui ta lühter täes
etsisit halki maamme, et koskaan löytäisi parempaa palaa,
otiffid läbi meie maa, ei (sa) ilmaški leiatsid paremat pala,
kuin Hämeen-maa. Sellaisia pellavas¹⁸⁾-maita, pelto-vainioita,
tui Häme-maa. Niisugusid lina-maid, põllu-wäljasid,
kaukaita ja komeita¹⁹⁾ kukkoloita et tapaa koko maa-
nõmmesid ja kauniid mäe-tintusid ei (fina) leia fogu maa-
ilmassa. Päijänteen²⁰⁾ ja Vanaveden välillä saatat²¹⁾
ilmas. Päijände (järwe) ja Wanawee wahel wõid

17) totinen, E. töstne. 18) pellava, pellavas, gen. pellavaan. E. lina
(põllut). 19) komea, tubli, hea, kaunis. 20) Päijänne, gen. Päijänteen, wäga
pikk järwe hommiku pool Häme maakonnas. 21) saatat, wõin.

poimia²²) pähkinöitä. Aina olen havainnut sydämen niissä
 toguda pähklid. Sitta olen tähele pannud südame neis
 olevan paremman kuin kuoren, ja Hämeen-maa on maan sydän:
 olewat parema kui koor, ja Häme-maa on maa süda;
 muut ovat kuorta. Valitse mielesi mukaan.
 muud en koor. Valitse oma meele järele (meelt mööda).

Urhollinen sota-päällikkö naurahti ja sanoi: olen kuullut
 Wapper sõja-pealit naeratas ja ütles: olen kuulnud
 tarpeeksi. Teidän maassanne on kahdeksan maa-kuntaa:
 tarbeks. Teie maal on kahessa maakonda:
 Hämeenmaa, Savonmaa, Karjala, Uusmaa, Varsinais-Suomi,
 Hämemaa, Savomaa, Karjala, Uusmaa, Pärissuome,
 Ahvenanmaa, Satakunta, Pohjanmaa ja vielä lisäksi Lapinmaa,
 Ahvenanmaa, Satakond, Põhjamaa ja veel lisaks Lapimaa,
 jota ei lueta maakuntien joukkoon, sen vuoksi että se kuuluu²³)
 teta ei lueta maakondade hulka, selle pärast et se on
 neljään maahan. Miten voin minä valita niistä, kun jokaista
 nelja maa järele. Kudas wöin mina walitseda neist, kui iga üht
 parhaaksi kiitetään? Pyydän kuningasta lahjoittamaan minulle
 kõigeparemaks tiidetakse? Palun kuningast tinnima minule
 kallion Ahvenanmaan saaristossa, ja siihen²⁴) rakennan itselleni
 talju Ahvenomaa saaristitus, ja sinna (sele) ehitän eneselle
 huoneen. Silloin tuotan²⁵) rakennus-mestarin Pohjanmaalta,
 hoone. Siis lasen tuua ehituse meistri Põhjamaalt,
 leipäni Uudelta-maalta, voini Savonmaasta, omenani
 (oma) leiva Uuelt-maalta, (oma) wöi Savomaaast, (omad) duna
 Varsinais-Suomesta, hevoseni Karjalasta, pellavani
 Pärissuomest (omad) hobused Karjalast, (oma) lina (linad)
 Hämeen-maasta, rautani Satakunnasta, turkkani Lapin-
 Hämemaalta, (oma) raua Satakunnast, (omo) kasuta Lapi-

22) poimin. leikan (wiltja). 23) kuulub neljääse maase. 24) Suuttu ase-
 miku sõnast se. 25) tuotan, tuottaa, lasen tuua.

maasta ja ystävänä kaikista maakunnista. Enkö ole valin-
maalt ja (omat) sõbrad kõigist maakonnadest. Etis mina ole walit-
nut oikein?
send öiete?

No niin, sitähan ei kukaan niin tarkoin voi tietää,
Noh nii, seda jo ei teegi nii selgeste wõi teada,
vastasi markkina-wäki.
waſtas laada-rahwas. (Topelius'e „Maamme kirjast“.)

23. Wee uputus.

Veden-paisumus. Lappalaiset ovat muinaisina¹⁾
Wee paisumine (wee uputus). Laplased on muinastel
aikoina kuleksineet poroineen²⁾ pitkin koko Suomen-
aegodel käinud (rännanud) oma põtradega mööda tertwet Soome-
maata, ja siksi on vielä tänäkin päivänä monta paikka, jotka
maad, ja jels en weel tänagi pääw mõnda paika, mis
heista ovat nimensä saaneet. Mutta itse Lappalaisit sanovat
neist on omat nimed saanud. Aga ise Laplased ütlewad,
että ennen heitä asui vanhempi kansa, ennenkuin Jumala
et enne neid elos wanem rahwas enne kui Sumal
kaatoi³⁾ maa-ilman kumoon⁴⁾. Tämä tapabtui sitten, että Jumala
läänas maa-ilma kummuli. See sündis siis, et Sumal
(Jubmel) pyörähytti maan, niin että wesi järwistä ja joista
(lap. t. Submel) pöörinas maad, nii et wesi järwist ja jõgedest
virtasi⁵⁾ maan yli ja hukutti kaikki ihmiset, paitsi⁶⁾ kahta
woolas maa üle ja saatis hukka kõik inimesed, reale last

1) wälj. ebsito; nom. muinainen, E. muinane, muisine. 2) wälj. komitatus,
illa suksirga (siin -en) pruugitaw. 3) kaadan, kaataa, ümberwifata, kallata. 4)
Mlatiw; kumo, kummuli olef. 5) virtaan, wirrata, woolata, jootsta (jõest). 6)
wälja arwatud.

lasta, pojan⁷⁾ ja tytön⁷⁾. Nämä otti Jumala kainaloihinsa⁸⁾ last, pois ja tütrutu. Need wõttis Sumal oma taenlatesse ja vei heidät korkealle vuorelle, jonka nimi on Passe-vaare eli ja wiis nad kõrgele mäele, tesse nimi on Passe-vaare ehl pyhä vuori. Kun vaara ei enää ollut ja Jumala oli pääspüha mägi. Kui häda ei enam olnud ja Sumal oli päästännyt lapset luotoan, erkanivat⁹⁾ nämä toisistaan ja menivät nud lapsed weite se saarele, lahkusiwad nemad teine teisest ja läksiwad eri suunnalle¹⁰⁾ katsomaan, olisiko muita ihmisiä maa-ilmassa. Ise poole (kohale) katsuma, kas olesk muid inimesi maa-ilmäs.

Kulettuaan kolme vuotta¹¹⁾, ihmisiä löytämättä, tulivat Kui nad rändanud kolm aastat, inimesi leidmatta, tuliwad he taas yhteen ja tunsivat toinen toisensa¹²⁾. Sitte erkanivat nad jälle ühte ja tundsiwad teine teist. Siis rändasiwad he taas, vaelsivat vielä kolme vuotta, tulivat yhteen ja tunnadjälle, rändasiwad weel kolm aastat, tuliwad ühte ja tunsivat toinen toisensa. Mutta vieläkin kolme vuotta samalla siwad teine teist. Aga weelgi kolm aastat sell samal lailla¹³⁾ kuljettuaan eivät he enää tunteneet toisiansa. He wiisil rändanud ei nad enam tundnud üks teist. Nemad tulivat silloin mieheksi ja vaimoksi, ja näistä ovat kaikki laiwad siis meheks ja naiseks, ja neist on kõik nykysed ihmiset lähteneet. (Raamme Kirjast.)

7) pois ja tütrutu, ehl: poja ja tütre. 8) nom. kainalo. 9) erkanen, erata, lahkun, lahkuda. 10) suunta, gen. suunnan, tähendus ühe asja poole ehl kohale, kohta. 11) infin.; nom. vuosi, gen. vuoden. 12) sõnast: teine oma tesse. 13) lai, gen. lain, wiis, mood; adjektiivu lainen, sagebašte teiste sõnadega koos pruugitaw, nagu jokalainen, mis tollitine, misugune, sellainen, sen-lainen ajemel, see-sugune.

24. Keisri Aleksandri Gimese reisirist Põhja- Hoome maal, aastal 1819.

Reis Dulu järvel.

Elo-kuun kahdeksantena kolmatta (28) päivänä lähti
Sõituse-tuu tabetümnetahetsamat päival läks

keisari Nissilän kesti-kiivarista Jin-salmen pitäjässä ja
keiser Nissilä wõeraste-mojast (jaamast) Si-salme kihelkonnas ja
matkusti ruhtinas Wolkonskyn ja katteini Gripenbergin
reisirist würst Wolkonsky ja kapteini Geipenbergi
seurassa Wurli-joen kylään, jossa vene ja miehet olivat val-
selis Wurli-jõe külasse, kus wene ja mehed olivad wal-
miina järvi-matkaa varten. Väkevällä tuulella oli sel-
mis järve-reisi (sõitu) pärast. Wägewal tuulel oli see-
lainen matka¹⁾ vaarallinen, ja niin oli nyt, sillä jo ennen keisarin
sugune sõit kardetaw, ja nii oli nüid, sest jo enne keisri
veneeseen astumaa¹⁾ oli tuuli niin tuima²⁾, että seuraajansa
weneesse astumist oli tuul nii kange, et tema sootjad
neuvoivat häntä ei antaumaan³⁾ sellaiseen vaaraan. Mutta
nõuu antiswad ennast (teda) ei andma seesugusesse hädasse. Aga
Aleksander ei muuttanut päätöstänsä. Rohkeasti astui hän
Aleksander ei muutnud oma otsust. Sulgesti astus ta
veneeseen ja toiset perässä. Kahdeksan väkevää Suomelaista
weneesse ja teised järel. Kahessa tublit Soomlasi
merimiestä tarttuivat⁴⁾ airoihin⁵⁾ ja katteini itse perään,⁶⁾
meremeest hakkaswad aerudesse ja kaptein ise türisse.

Ensin seisoi keisari veneessä tervehtäen⁷⁾ ran-
Gstets (esimält) seisus keiser wenes terwitades ran-

1) astuma, gen. astuman, G. astumine. 2) kange, äkiline, mõllaga, tulsse
olefuga. 3) antaun, antaumaan, ennast andma, reflexiivi ajalõna (waata grammatil
§ 88 — § 90). 4) tartun, tarttua, tülge hakata, finni hakata. 5) ülf. nom. airo.
6) pära. tütr. 7) teretusi andes; tervehdän, tervehtää tül terwetän, terwetää,
G. teretan, teretada; tervehdä häntä, tereta teda.

nassa seisovalle kansalle⁸⁾. Mutta tuuli kasvoi myrskyksi, aallot
 nas seiswat rahwast. Aga tuul kaswis tormiks, lained
 viskelivat vaahtoa ja vettä veneesen ja matkailiain silmiin.
 wistastwad mohtu ja wett wenesse ja reisirjate silmi.

Lisäksi sattui se onnettomuus, että perä-varsi katkesi. Perä-
 lisaks juhtus se õnnetus, et tütri-waris katkes. Tütri-
 mies vaalistui⁹⁾, mutta ei ollut neuvoton. Paikalla
 mees kahwatas ära, aga ei olnud nõuuta. Kohe (sedamatd)
 pani hän uuden sen siaan¹⁰⁾, sillä veneellä oli kaikki tarpeet¹¹⁾
 pa. i ta uue selle asemelle, sest wenele oli kõik tarwitused
 kahden-kertaiset, muuten olisi vene ollut lastinensa¹²⁾ hukassa.
 kahetõrdsed, muidu oleks wene olnud oma koormaga hukas.

Tyynenä¹³⁾ silmäili keisari perämiestä, kysyen tokko
 Waitselt filmas teiser türimeesst, küsides kas
 pelkäisi.
 ta kardab.

En muuten, vastasi katteini, mutta kalliin lastini vuoksi.
 Ei muidu, wastas kaptein, aga oma kalli koorma pärast.
 Olkaa huoletta ihan kun minua ei olisikaan, lausui
 Olge hooleta (mureta) just kui mind ei olekski, ütles
 ruhtinas. Sitten haastelivat¹⁴⁾ herrat niitä näitä. Tietäen
 würst (teiser). Siis rääkistwad herrad seda ja teist Teades
 matkansa hyvät aikomukset¹⁵⁾ ja kaikissa vaaroissa luottaen¹⁶⁾
 oma reisi head mõtted (otstarbet) ja kõigis hädades lootes
 sallimuksen¹⁷⁾ turvaan¹⁸⁾, oli keisari vaarassa pelkäämätön.
 jumaliku kaitsmisi peale, oli teiser hädas kartmata.

8) kansa, rahwas. 9) vaalistun, saan walgetš, kahwatan. 10) sia ehk
 sija, E. ase, paik. 11) nom. terve. 12) lasti, gen. lastin, laewa-koorm, praht,
 sin palj. komit. 13) esilw, tyyni (ehk tyynni). gen. tyynen, waltue, rahulne.
 14) haastelen, haastella, räägin, kõnelen, pruugitaw Hommikü-Soome maal, näit.
 Wõbori ümber-saandu. 15) nom. aikomus; aivon, aikoa, tahan, mõiten. 16) luotan
 luottaa, ennast tuetada, usaldades jätta. 17) sallimus, sallimine, sin: sallimine
 Suma poolt, jumalik saatus. 18) illat., nom. turva, abi, kaitsmise koht, war ju paik

Viiden penin-kulman järvi-matka tehtiin puolen neljättä
 Wiite peni-soorma järwe reis tehti poole neljata
 tunnin kuluessa.
 tunni kuludes. (Saara Backin).

III. Raamatun¹⁾ kertomuksia²⁾. Tüfid piibli jutustustest.

25. Jesuksen³⁾ syntyminen.

Jumala lähetti enkeli Gabrielin Galilean kaupunkiin, jonka nimi oli Nazaret. Siellä asui neitsy⁴⁾, joka oli kihlattu⁵⁾ miehelle, nimeltä Josef ja neitseän nimi oli Maria. Enkeli tuli Marian tykö⁶⁾ ja sanoi: „terve⁷⁾ armoitettu⁸⁾! Herra⁹⁾ on sinun¹⁰⁾ kanssasi¹⁰⁾, siunattu sinä vaimoin¹¹⁾ seassa! Katso, sinä synnytät poian, jonka sinun pitää nimittämän Jesukseksi.

Yksin aioin¹²⁾ käski silloinen¹³⁾ Romin¹⁴⁾ valtakunnan¹⁵⁾ keisari Augustus, että kaikki hänen alamaisensa¹⁶⁾ piti verollisiksi¹⁷⁾ laskettaman¹⁸⁾. Ja kukin¹⁹⁾ meni kaupunki-hinsa²⁰⁾ panettamaan²¹⁾ itsänsä verolle.

1) raamattu, piibel. 2) kertomus, jutt, jutustus. 3) nom. Jesus. 4) neitsy, gen. neitsyen, neitseän, E. neitsi, neitsit; = neitse, gen. neitseän; = neito; neiti, neiden, prellua. 5) kihlaan, kihlata. 6) juurde. 7) tere; terve, tultua, tere tulemast. 8) armaastatud. selse peale armu heidetud. 9) Sõsand. 10) sinuga; kanssa, E. lõpp -ga. 11) naine, naissterahwas. 12) ühel ajal, sessel samal ajal; palj. instruktiv. 13) selse aegne. 14) Romi, Rooma linn. 15) valta-kunta, riik, waldfond. 16) alamad. 17) maksude maksjateks; nom. verollinen; vero, maks. 18) lasketan, laskettaa, teha lasta, arvata. 19) iga üks. 20) oma linn, nom. kaupunki. 21) panetan, panettaa, lasen panna.

Josef ja Maria olivat suku-peräisin²²⁾ Betlehemistä Judan maalta. Sentähden menivät heki²³⁾ Galileasta Nazaretin kaupungista ylös Betlehemiin. Heidän siellä ollessansa tapahtui, että Maria synnytti poian, Jesuksen Kristuksen, kapaloitsi²⁴⁾ hänen ja pani seimeen²⁵⁾, kun heillä ei ollut sijaa²⁶⁾ majassa.

Niin rakasti Jumala maailmaa, että hän antoi ainoan poikansa, että jokaisen, ku uskoo hänen päällensä, ei pidä hukkuman, vaan iän-kaikkisen²⁷⁾ elämän saaman.

Paimenet seimellä. Karkjatlet Jöimel.

Muutam¹⁾ paimenet siinä paikkakunnassa valvoivat ja vartioitsivat²⁾ yöllä laumaansa³⁾. Yhtäkkiä⁴⁾ seisoi Herran enkeli heidän tykönänsä⁵⁾ ja Herran kirkkaus⁶⁾ valaisi heidät, ja he suuresti pelästyivät⁷⁾. Mutta enkeli sanoi: „elkäätte pelätkö“⁸⁾; sillä minä ilmoitan teille suuren ilon, joka tuleva⁹⁾ on kaikelle kansalle. Teille on tänä päivänä syntynyt vapahtaja¹⁰⁾, Herra Kristus. Te löydätte Betlehemissä lapsen kapaloituna¹¹⁾ makaavan¹²⁾ seimessä. Ja kohta ilmestyi enkelin tykö suuri joukko¹³⁾ taivaan enkeliä, jotka kiittivät Jumalaa; „Kunnia olkoon Jumalan korkeudessa¹⁴⁾, ja maassa rauha ja ihmisille hyvä tahto¹⁵⁾.“

Enkelien mentyä¹⁶⁾ ylös taivaasen, tulivat paimenet kiiruhtain¹⁷⁾ katsomaan sitä, jonka herra heille ilmotti. He

22) päri. 23) he-ki, nemabgi. 24) kapaloitsen. -loita. mähfiba. 25) seimi, gen. seimen, föim. 26) afet. 27) igawefe; fönaft ikä, gen. iän ja kaikkinen, föif, mis löpu -inen läbi fönaft kaikki, gen. kaiken saanud

1) mõned. 2) hoititwad. 3) infiu. oma karja. 4) yht-äkkiä, äititfelt. 5) nende juures. 6) gen. kirkkankusen, selguš, hiiiguš. 7) pelästyn, pelästyä, farban, farta, ehmatan. 8) pelkään, pelätä eh peljära. 9) tulew. 10) wabaštaja. ära. peafija. 11) ešfwo, mähitub. 12) makaan, ma'ata, maoš olla, magada. 13) hull, 14) förgufeš; korkeus, gen. korkeuden, förguš. 15) tahtmine. 16) fui inglid üleše taewafe läinud olitwad. 17) II. substantiwo, kiirustadeš, kiireštadeš.

löysivätki Marian ja Josefin ynnä¹⁸⁾ lapsen, joka makasi seimessä. Sitte palasivat he laumoillensa, ylistäin ja kunnioittain Jumalaa kaikesta, mitä olivat kuulleet ja nähneet.

Se on totinen¹⁹⁾ sana ja kaiketi mahdollinen²⁰⁾ ottaa vastaan, että Kristus Jesus on tullut maailmaan syntisiä²¹⁾ pelastamaan²²⁾.

Tietäjät itäiseltä maalta. Targad (teadjad) idaselt maalt.

Kun Jesus oli syntynyt Betlehemissä, tuli tietäjiä¹⁾ itäiseltä maalta Jerusalemiin. He sanoivat: „Kussa on se syntynyt Judalaisten kuningas? Sillä me näimme hänen tähtensä idässä ja tulimme häntä kumartaen rukoilemaan. Kun Herodes, joka nyt oli Judalaisten kuninkaana²⁾, sen kuuli, hämmästy³⁾ hän. Sentähden kokosi⁴⁾ hän kaikki ylimäiset papit ja kirjan-oppineet ja kyseli heiltä, missä Kristuksen piti syntymän. He vastasivat: „Betlehemissä Judan maalla.“ Silloin kutsui Herodes salaa⁵⁾ tietäjät ja tutkisteli⁶⁾ heiltä tarkkaan⁷⁾, milloin⁸⁾ tähti heille ilmestyi. Sitte lähetti hän heidät Betlehemiin, sanoen: „Menkääte ja kyselkääte visusti⁹⁾ lapsesta, ja kun sen löydätte, ilmottakaatte minulle, että minäkin tulisin ja kumartaisin häntä.“

Tietäjät menivät, ja tähti johdatti¹⁰⁾ heidät sille paikalle, jossa Jesus oli. Täällä¹¹⁾ menivät he huoneesen,

18) esilw, ynnä on endise yhnä, yhtnä, yhtenä asemel, tähendab ühes, nominatiivist üksi, gen. ühden. 19) tõsine. 20) võimaline. 21) syntinen, gen. syntisen, partune. 22) ära peastma.

1) teadjaid. 2) esilw; E. kuningas, kuningas. 3) hämmästytn, ehmatan. 4) kokoan (kokoon), ko'ota (Gramm. § 39). 5) sala, abw. 6) tutkistelen, tutkistella, tädeste järele tatsuda, pärida, uurida; enamiste tutkin, tutkia. 7) terawaste, põhjalikult, sügawaste; tarkka, gen. tarkan, ehk tarkas gen. tarkkaan, teraw, täteline, tähelepäneja. 8) millal, kuna. 9) terawaste, ette-waatamisega, tähele panemisega; adj. visu. 10) johdatan, E. juhatan. 11) siin.

löysivät lapsen ja hänen äitinsä, lankesivat ¹²⁾ maahan ja rukoilivat häntä. He lahjoittivat ¹³⁾ hänelle kalliita tavaroita: ¹⁴⁾ kultaa, pyhää-savua ¹⁵⁾ ja mirhamia.

Mutta Jumala kielsi ¹⁶⁾ tietäjiä unessa Herodeksen tykö palaamasta, sillä tämä etsi ¹⁷⁾ Jesusta, murhataksensa ¹⁸⁾ häntä. Ja he menivät toista tietä omalle maallensa.

Mina panen sinun pakanain ¹⁹⁾ valkeudeksi ²⁰⁾, olemaan minun autuuteni ²¹⁾ hamaan ²²⁾ maailman ääriin saakka ²³⁾, sanoo Herra.

Egypttiin pako.

Egypttuse pögenemine.

Kun Herodes näki tietäjiä odottamisen ¹⁾ turhaksi ²⁾, vihastui hän sangen ³⁾ kovin ³⁾ ja lähetti tappamaan kaikki Betlehemin ja sen seudun poika-lapset, jotka olivat kaksivuotiset taikka ⁴⁾ nuoremmat. Hän luuli ⁵⁾ Jesuksenki niiden joukossa murhaavansa ⁶⁾.

Mutta Jumala säilytti ⁷⁾ Jesuksen. Hän lähetti Josefille unessa enkelin, joka sanoi: Nouse, ota lapsi Jesus äitinsä ⁸⁾, ja pakene Egypttiin, sillä Herodes on etsivä ⁹⁾ lasta hukuttaaksensa ¹⁰⁾ häntä.

12) lankeen, lankesin, langeta. 13) kinkšiwad; lahjoitan; lahja kinkšitš, anne. 14) tavara, kauba-as, kaup, warandus. 15) savu, suits. 16) kiellän, kielsin, kieltää, E. keetan. 17) etsin, etsiä, otšin, otšida. 18) et ära tappa teda, teda tappamisefš, I. subštantiw, translatiw (factiv); murhaan, murhata, mörtsjula wiššitappa. 19) paganate. 20) valkeus, gen. valkenden. 21) autuus, autuuden, õnn, õnne, õntšus, riffus. 22) kaugelle, kunnii. 23) saakka, saadif, illatiwiga.

1) ootamise. 2) tühjaš, ašjatumaš; turha, tühi, ašjata. 3) koguni, wäga kowasti. 4) ehk. 5) arwas; luulen, luulin, luulla, arwan, arwasin, arwata. 6) tappawat. 7) säilytän, hoian, kaitšen, peastan; säilyn, säilyä, saan hoitud, peastetud. 8) oma emaga, palj. komit, worm. 9) otšiw. 10) et hukata lasta teda; Iše subštantiw translatiw muude paššiwumisš.

Betlehemin viattomat¹¹⁾ lapset murhattiin¹²⁾, mutta Jesus oli kaukaisessa Egyptin maassa suojassa¹³⁾.

Mutta kun Herodes oli kuollut, Herran enkeli ilmestyi Josefille unessa ja sanoi: Nouse, ota lapsi¹⁴⁾ äitinsä ja mene Israelin maalle, sillä ne ovat kuolleet, jotka lapsen henkeä väijyivät¹⁵⁾.

Hän palasi ja asettausi asumaan isäinsä kaupunkiin Nazarettiin.

Jesus kahdentoista vuotisenä temppelissä. Jesus kaheteiskümme aastastelt templis.

Jesuksen vanhemmat vaelsivat joka¹⁾ vuosi pääsiäisjuhla²⁾ Jerusalemiin. Ja kun Jesus oli kahdentoista ajastiaan³⁾ vanha, ottivat vanhemmat hänen myötänsä.⁴⁾ Hän tahtoi siellä ihanassa⁵⁾ temppelissä Jumalaa rukoilla. Mutta kun siellä oli paljo ihmisiä koolla, eksyivät⁶⁾ vanhemmat hänestä. Ja kun sitte pääsiäis-päivät olivat päättyneet⁷⁾, lähtivät he matkalle kotiansa⁸⁾. Jesuksen luulivat he jo sukulaisten seurassa olevan⁹⁾ koti-matkalla.¹⁰⁾ Vaan¹¹⁾ kun illalla¹²⁾ (maja-paikassa eivät Jesusta ystäväin¹³⁾ seurassa löytäneet, palasivat he Jerusalemiin hakemaan¹⁴⁾ häntä.

Vasta¹⁵⁾ kolmantena päivänä menivät he temppeliin ja löysivät Jesuksen opettajain ja kirjan-oppineitten¹⁶⁾ keskellä, kuuntelevan¹⁷⁾ heitä ja kyselevän¹⁸⁾ heiltä. Ja kaikki, jotka

11) wiata, wigata. 12) tapeti ära. 13) warjuš; suoja, wari. 14) waritšefi-wad, luuristwad, lapsi hinge järele läištwad; väijyn, väijyä, väijytän, lapsen waritšeda, salaja peale luurida.

1) iga. 2) paasa-pühale. 3) aastat. 4) omaga (enešttega) ühes, ligi. 5) ilufas. 6) eksyn, eksyin, eksyä, eksin. 7) lõppenud. 8) oma koju. 9) olewat. 10) kodu-teel. 11) aga. 12) õhtul; ilta, illan. 13) sõprade. 14) haen, hakea, otsin, otsida, üles otsida. 15) alles. 16) kirja-õppinute (tundjate), palj. gen. 17) allufatw, kuulawat. 18) kyselen, kysellä, küsin, küsida.

hänen kuulivat, hämmästyivät hänen ymmärrystänsä¹⁹⁾ ja vastauksiansa²⁰⁾.

Hänen äitinsä Maria sanoi hänelle: „Poikani, miksi meille näin²¹⁾ teit? Katso isäsi ja minä olemme murhehtien²²⁾ etsineet sinua.“ Jesus vastasi heille hiljaisesti²³⁾: „Miksi minua etsitte? Ettekö²⁴⁾ tietäneet, että minun pitää oleman niissä, jotka isäni ovat?“ Nyt palasi hän vanhempainsa kanssa²⁵⁾ Nazarettiin ja oli heille alamainen²⁶⁾. Ja Jesus menestyi²⁷⁾ viisaudessa²⁸⁾ ja iässä ja armosta Jumalan ja ihmisten edessä.

Lapset, olkaatte kuuliaiset²⁹⁾ vanhemmillenne Herrassa: sillä se on oikein³⁰⁾. „Kunnioita³¹⁾ isääsi³¹⁾ ja äitiäsi³¹⁾, ettäs³²⁾ menestyisit³²⁾ ja kauan eläisit maan päällä.“

Jesus opettaa rukoilemaan.

Jesus õpetab paluma.

Jesus rukoili usein. Kerran sanoi yksi hänen opetuslapsistansa¹⁾: „Herra opeta meitä rukoilemaan! Jesus vastasi: „Koska²⁾ te rukoillette, niin sanokaatte:

Isä meidän, joka olet taivaassa. Pyhitetty³⁾ olkoon sinun nimesi⁴⁾. Lähestyköön sinun valtakuntasi⁵⁾. Tapahdukoon sinun tahtosi niin maassa kun taivaassa. Anna meille tänä päivänä meidän jokapäiväinen leipämme⁶⁾. Ja anna meile meidän syntimme⁷⁾ anteeksi, niinkun mekin⁸⁾

19) tema mõistust, ymmärrys, ymmärryksen, mõistus. 20) tema vastust; vastaus, vastauson. 21) nii. 22) muretsedes; murhehdin, murhehtia. 23) tasafelt, hiljaste. 24) eis teie ei. 25) oma vanematega. 26) allahetlikk. 27) kofus. 28) visaus, gen. visauden, tarkus. 29) õna-kuulelikk. 30) õige. 31) auvõta oma isa ja ema. 32) et sina kofus, et sinu käsi heaste käiks.

1) oma õpetuse-laste, jüngerest. 2) kui. 3) pyhitän, pyhittää, pühitsema. 4) nimesi, nom., sinu nimi. 5) riik. 6) nom., leib. 7) palj. nom., synti, gen. synnin, patt. 8) me-kin, melegi.

anteeksi annamme meidän velvollistemme ⁹⁾. Ja elä johdata meitä kiusaukseen ¹⁰⁾. Mutta päästä meitä pahasta. Sillä sinun on valtakunta, voima ¹¹⁾ ja kunnia ian-kaikkisesti. Amen.“

L a u l u.

1. Soome laul.

Kuule kuinka soitto kaikuu,
 Kuule kuida mäng tõlab (tajak, kõmab),
 Väinön¹⁾ kanteleesta raikuu;
 Väinõ kandlest heliseb (õlab);
 Laulu Suomen on, laulu Suomen on!
 Laul Soome on, laul Soome on!
 Kuule hongat huokailepi²⁾,
 Kuule männid õhkavad (mühavad),
 Kuule kosket pauhailepi²⁾,
 Kuule kosed kohisevad;
 Laulu Suomen on!
 Laul Soome on!

Katso, jäät kuin pohjasessa
 Waata, jääd kui põhises
 Välkky³⁾ päivän paistehessa;
 Wälguwad pääwa paistes;
 Laulu Suomen on!
 Laul Soome on!

9) patj. gen., velvollinen, wõlglane. 10) illat., kiusaus, E. kiusatus. 11) wõim, wägi.

1) Väinö, Väinämöinen (gen. Väinämöisen), Soome laulujumal, Soome Wanemuine. 2) Viete: õhlab, kohiseb, valjuse ajemel ütiskus prungitud, nagu seda tihhi sünnib, -pi 3ndama persona lõpp, Eedti -b. 3) välkyn. välkkyä, wõigun, wälkuda; välkky, wõigub, wistjub.

Katso, loistaa taivahilla

Waata, loitleb (loitab) taewastel

Pohjan palo⁴⁾ iltasilla;

Põhja leef õhtutel;

Laulu Suomen on!

Laul Soome on!

Kaikkialla⁵⁾ ääni kaikuu,

Rõigis paigus heal kõlab,

Kaikkialla kielet raikuu⁶⁾;

Rõigis paigus keeled helisewad;

Laulu Suomen on!

Laul Soome on!

Südäntä jos on suotu⁷⁾ sulle

Südant tui on antud sulle

Murheess'⁸⁾ ilossakin kuule

Mureš rõemuški kuule

Suomen laulua!

Soome laulu!

2. Hano laul.

Mun muistuu mieleheni¹⁾ nyt

Mu meele tuleb nüüd

Suloinen Savonmaa,

Lõbus (armas) Sawomaa,

Sen kansa kaikki kärsinyt

Selle rahwas lõit kannatanud

4) palo, põletus, põletis, leel, põlenud mets (Eesti „balo“);
 palan, palaa, põlen, põleda. 5) adjektiivist kaikki, gen. kaiken. 6) ühikuse worm
 paljuse (raikuvat) asemel. 7) suo. suoda, annan (hea meelega), hingin, soowin,
 lasen; suokoon Jumala, antku Sumat. 8) murhe, gen. murheen, mureh (murehen).

1) mieleheni (mieleeni), minu meelde; muistuu, tuleb meele.

Ja onnehensa²⁾ tyytynyt,
 Ja oma õnnega rahul
 Tää armas, kallis maa!
 See armas kallis maa!

Kuin korkeat sen kukkulat,³⁾
 Kui tõrged selle hingud,
 Kuin vaarat loistoiset!
 Kui mäed läitwad!

Ja laaksot kuinka rauhaisat
 Ja orud kui rahulised
 Ja lehdot⁴⁾ kuinka vilppahat,⁵⁾
 Ja leht-metsad kui jahedad (pristed),
 Kuin tummat siimehet⁶⁾!
 Kui pimedad (tumedad) warjud!

Sen salot kuin siniset on,
 Selle salud kui finised on,
 Puut kuinka tuuheat,⁷⁾
 Puud kui lopsakad (uhked, torebad),
 Ja kuin humina hongikon
 Ja kui kohin männitu
 Syv' on ja jylhä⁸⁾, ponneton,
 Sügaw on ja kole, ilm=otfata (löppematta)
 Ja tuulet lauhkeat⁹⁾!
 Ja tuuled pehmed (õrnad)!

Ja kussa tähdet tuikkavat¹⁰⁾
 Sa kus tähed sirawad (hiihgawad)
 Kovalla talvella,
 Batjul (fangel) talwel,

2) tydyn (tydyn), tyytyä (tytyä), sulun, sulguba. 3) mäe tibud, m. nupud.
 4) leht-mets, lehtmetsa salguke. 5) vilpas, gen. vilppahan (vilppaan), jah, pristed;
 kärmed, usin. 6) siime, gen. siimehen (siimeen) ehk siimes, gen. siimeksen, wari,
 warjuline koht. 7) leherikka, lopsaka kaswulised. 8) loomuse iluline, kole. 9) lauhkea
 (ta lauhteä), 10) tuikan, tuikkaa.

Ja kussa Pohjan valkeat¹¹⁾
 Ja tus Põhja valgused (tuled)
 Suloisemmasti suihkavat¹²⁾,
 Armsamašte seegitsewad (loistlewad),
 Kuin Savon taivaalla?
 Kui Sawo taewal?

Tok'¹³⁾ yhtä vielä muistelen,
 Ommete üht weel tean (mälestän),

Sen suihke¹⁴⁾ armaampi,
 Selle leet armsam

Se silmä on Savottaren¹⁵⁾,
 See film on Sawo neuu

Johonka taivas loistehen¹⁶⁾
 Kelleste taewas (oma) hõlguse

Ja sinens'¹⁷⁾ yhdisti¹⁸⁾.
 Ja oma sini (sin'a) ühendas.

A. Oksanen (prof. A. Ahqvist).

3. Soome Salus.

Honkain keskellä mökkini seisoo,
 Mändide keskel mu kurtstf seisab,
 Suomeni soreassa¹⁾ salossa.
 Mu Soome kaunis salus.

11) wormalised. 12) suihkan, suihkaa. 13) toki, ommetegi. 14) suihke, gen. suihkeen. 15) see on Sawotare film; löpp -tar, genitiivis -ttaren on sõnast tytär, tyttären, E. tütar, ühendatud, ja tähendab naiserahwia sugu, näit. kuningatar, gen. kuningattaren, kuninga proua, ruhtinatar, ruhtinattaren, wõrdsti tütar, printsed. 16) loiste, gen. loistehen (loisteen), hõlgawus. 17) sini, gen. sinen; sinensä-oma sint. 18) yhdistän.

Tähendus. Sellel laulul on weel kuus kaunist salmi.

1) sorea (sorkea), õlge, kõrge ja piif, kena.

Honkain väliltä siintävä²⁾ selkä³⁾
 Mändide wabelt finetaw wee-pind (wee=selg)

Vilkkuvi⁴⁾ koitteen⁵⁾ valossa.

Wilgub toidu walus.

Hoi, laari, laari, laa!

Hoi, laari, laari, laa!

Kaiku mun suloinen Suomeni maa!

Kõlawasta (taja) mu armas (mu) Soome maa!

Kaukana korvessa⁶⁾ kähkönen⁷⁾ kukkuu

Kaugel kõrbes lägu kufub,

Sulhonsa⁹⁾ suloutta¹⁰⁾ ylistää,

Oma peiu lõbudust tiidab,

Paimenten soitanto laitumen tiellä

Karjaste mäng tarja teel

Ääntänsä korviini vilistää.

Oma healt mu kõrwu helistab.

Hoi, laari, laari, laa!

Hoi, laari, laari, laa!

Kaiku mun suloinen Suomeni maa!

Taja (tõla) mu armas (lõbus) Soome maa!

Omanpa henkeni¹¹⁾ kieltä ne puhuu¹²⁾

Minu oma hinge teelt need räägivad

Honkien humina ja luonto muu,

Mändide kōhin ja loodus muu,

2) siinnän (sininnän asemel), siintää, kaugelt sinifelt paistma, sin'ama, sine-tama. 3) selkä, selg; wält-weiß, suur wallaline wee-kogu; suur laialine weel, mida jõgi maal teeb, enne kui merde peaseb. 4) vilkun, vilkkua, wilgub, wiktuda. 5) koite, gen. koitteen (koitten), toit. 6) korbi, korven, kõr, kõrwe. 7) kääkene, lägu. 8) kukun, kukkua. 9) sulho, sulhonen, noor mees, pois; kossja; peig-meess; sellejama tähenduslega sulha, sulhanen ja sulhainen. Selle sõna sugulane on Eesti sõna „sulane“. 10) sulous, gen. sulouden, lõbudus, lõbu. 11) henki, gen. hengen, hing, waim. 12) paljuse asemel ütlus.

Itse en sydäntä hillitä¹³⁾ taida,
 Ise mina ei südant waigistada wõi,
 Riemusta soikohon¹⁴⁾ raikas¹⁵⁾ suu!
 Rõdemust tõlagu hele (priiske) suu!

Hoi, laari, laari, laa!

Soi, laari, laari, laa!

Kaiku mun soloinen Suomeni maa!

Raja mu armas Soome maa!

Yrjö Koskinen.

4. Meie maa.

Oi maamme, Suomi, synnyin-maa,

Oh meie maa, Soome, sündimise-maa,

Soi sana kultainen!

Rõla sõna tuldne (tullane)!

Ei laaksoa, ei kukkulaa,

Ei orgu, ei fintu,

Ej vettä, rantaa, rakkaampaa,

Ei wettä, ranta, armsamat,

Kuin koti-maa tää pohjainen,

Kui kodu-maa see põhine,

Maa kallis isien,

Maa kallis isade.

Ovatpa meista rakkahat

On jo meile armsjad

Kohinat koskien,

Rõhinad kostede,

Ikuisten honkain huminat,

Põlitsete mändide mühinad,

13) hillitsen, hillitä, waigistada, taltiafs teha, taltistada. 14) soin, soida, heitfeda, hüida; laulda; soikohon = soikoon, tõlagu, hõidlagu. 15) raikas, gen. raikkaan, wärske, priiske; raikas ääni, hele, tõlaw heal.

1) synty, gen. synnyin, sündimine.

Täht'-yömmē, kesät kirkkahat,
 Meie täht'ööd, suwed kiirgad (läitwab),
 Kaikk', kaikki, laulain, loistaen
 Kõit, lõit, lauldes, hiihgades
 Mi lumoo sydämen.
 Mis waimustab südant.

Ja tässä, täss' on tämä maa,
 Ja siin, siin on see maa,
 Sen näkee silmämme;
 Seda näeb meie silm;
 Me kättä voimme ojentaa²⁾
 Meie lätt wõime (wälja) sritada
 Ja vettä, rantaa osoittaa,
 Ja wett, randa näidata,
 Ja sanoa: Kas tuoss'³⁾ on se,
 Ja ütelda: waat' seal on see,
 Maa armas isäimme.
 Maa armas meie isade.

Jos loistoon meitä saatetais
 Kui hiihgusesse meid saaks saadetud
 Vaikk' kulta-pilvihin⁴⁾,
 Kas wõi kuld-pilwedesse,
 Miss' itkien ei huoattais⁵⁾,
 Kus nuttes ei õhataks,
 Vaan tähtein riemun sielu sais,
 Waid tähtede rõemu hing saaks,
 Ois tähän kurjaan⁶⁾ kotihin
 Oles' seie tehwa kodumaale
 Halumme kuitenkin.
 Meie igatsus ommetegi.

2) Kõit, mis lauldes, hiihgades südant waimustab, lumoan, lumoon, lumota, nõiduse wõel waimustada. 3) ojanaan, ojentaa, õendada. 4) tuossa. 5) kui meid kuld-pilwede hiihgusesse saadetakse. 6) huokaan, huo'ata. 7) kurja, waene, willetõ, kuri.

Totuuden⁸⁾, runon kotimaa,
 Tõsidsuse, laulu sõdumaa,
 Maa tuhat-järvinen,
 Maa tuhat-järveline,
 Elomme sulta suojan saa,
 Meie elu sult warrju saab,
 Sä toivojen⁹⁾ ja muistoin maa,
 Sa lootuste ja mälestuste maa,
 Ain' ollos¹⁰⁾, onnen vaihdellen¹¹⁾,
 Etta ole (olgu), õnne wõteteles (wõtetamisel),
 Sä vapaa, riemuinen.
 Sa waba, rõemuline.

Sun kukoistukses¹²⁾ kuorestaan
 Su õis omast koorest (nupust)
 Kerrankin puhkeaa¹³⁾;
 Ütstord puhkeb (peaseb lahti);
 Viel' lempemme¹⁴⁾ saa nousemaan
 Weel meie armastus saab tõusema
 Sun toivos, riemus loistossaan,
 Su lootus, su rõem oma hiilguses,
 Ja kerran laulus, synnyin-maa,
 Sa tord su laul, sündimise-maa,
 Korkeemmaan kaiun¹⁵⁾ saa.
 Kõrgema kõla saab.

Runeberg. — P. Kiljander, Tuokko.

8) totuus, tõsises. 9) toivo, lootus. 10) ollos (enne olkos) on optattui
 2. persona (waata tulos, gramm. tabelil). 11) vaihtelen, vaihdella, wõtetaba.
 12) kukoistus, õis. 13) puhkean, puhjeta, puheta. 14) lempi, gen. lemnen,
 arm, õrnus, heibus, lõbubus. 15) kaiku, gen. kaiun, kõla, helin.

Lähenõus. Salm 2 ja 4-7 on sijn wälja jätud.

5. Hoome Huurwürstile (Keisrile).

Eläköön armias,
Rakkahin ruhtinas
Rauhallinen!
Jossa on onnemme,
Jossa on ilomme,
Turva ja toivomme
Täydellinen.

Avaten armonsä
Vahvisti valtansa
Vartiamme;
Lepo on levinnyt¹⁾,
Valistus²⁾ virinnyt³⁾,
Elatus⁴⁾ enennyt⁵⁾
Majoissamme.

Suojeltu sodassa
Riemuitkoon⁶⁾ rauhassa,
Suomalainen!
Olen taas uudella
Uskollisuudella⁷⁾,
Urhollisuudella⁸⁾
Alamainen.

O, Luoja laupias⁹⁾
Vahvista voimallas
Ruhtinaamme!

Elagu armuline
Kõige armsam würst
Rabuline!
Kelles on meie õnn,
Kelles on meie rõem,
Wari, ja meie lootus
Täieline!

Awades oma armu
Kinnitas ta oma riiki
Meie waht':
Rahu on ennasst laiendanud,
Haridus ärkanud,
Toidus enamaks saanud
Meie majades.

Warjatud sõjas
Rõemustagu rahus,
Soomlane!
Olen jälle uue
Usaldusega,
Wahwusega
Alam.

Oh, Luoja halastaja
Kinnita oma wõimuga
Meie würsti!

1) leviän, levitä, latemaks saama. 2) walguistus, haridus. 3) viriän, viritä, wirgats, ärkiats saama, wirguda, ärkoda. 4) toidus; gen. elatuksen. 5) enenen, enetä, euamaks saada, rohkeneda, fastwada. 6) riemuitsen, riemulta, hõislan, hõisata. 7) nom. uskollisuus, usaldus, truutus. 8) nom. urhollisuus. 9) laupias, gen. laupiaan.

Elonsa enennä¹⁰⁾,
 Päivänsä pitennä¹¹⁾,
 Vaivoja vähennä¹²⁾,
 Valtiaamme¹³⁾!

Töittänsä tunnossa¹⁴⁾,
 Menonsa¹⁵⁾ muistossa
 Eläköön hän!
 Vaeltain vieläkin
 Taivahan tielläkin
 Muistossa meilläkin
 Eläköön hän!

Tema elu enamaks tee,
 Tema pääwad pittända,
 Waewu wäbenda
 Meie walitseja!

Oma tööde tundmises
 Oma käigi mäletufes
 Elagu tema!
 Rõndides weelgi
 Taewa teelgi
 Mälestufes meilgi
 Elagu ta!

(Satakaleli.)

10) enennän, enentää. 11) pitennän, pitentää. 12) vähennän, vähentää.
 13) nom. valtiat, gen. valtiaan, siin gen. 14) nom. tunto. 15) meno, läht,
 minek; ülespidamine; edasi saamine; olek, olemine, kombe.

Trükiwiad:

Rehetülg	25 rida	1	ülevalt	vaattensa	lugeba	vateensa	asemel.
"	25	"	9	"	hyvää	"	hyvä "
"	25	"	9	"	sinuattuaan	"	siunattuan "
"	25	"	11	"	nukahti	"	nuhkati "

Järgmised tähtsad raamatud on **S. Laakmann'i** kuluga trükitud ja igas raamatupoodis saada:

C. H. Niggol. Русская хрестоматія. Wene keele lugemise raamat sõnastikuga. Hind 1 rbl. 60 kop.

Fr. Hollmann. Lutheruse weikene katekismus walla koolis. Walla koolmeistritele abiks ja juhatuses seletanud kolmes jaus. I. jagu. I. peatük. Hind 40 kop.

— **Lutheruse weikene katekismus** walla koolis. Mäma astme laste õpimise raamat. Hind 6 kop.

J. Pärman. Looduse lugu kahes jaus Eesti rahwa koolidele ja iga looduse sõbrale. Riheltonna koolilaste raamat. I 30, II 65 kop.

H. G. Kallas. Mõistliku rehkendaja tarwilisemad õpetused. Kudas? Miks? ja Miks? Hind 20 kop.

— **Mõistlik rehkendaja.** Kõigile rehkendamise sõbradele iseäranis koolmeistritele ning koolidele tuluks ning toeks. Hind 1 rbl. 25 kop.

— **12^{1/2} toopi pähkliid.** Wirgemalle rehkentajatele meelegahutuseks närida. Hind 10 kop.

Snur Euroopa Wenemaa seinakaart. H. 1 rbl. 50 kop.

J. Jung. Martin Lutheruse elulugu. 15. piltidega 50 kop.
25. piltidega 60 kop.

— **Läti Hendriku Liivi maa kroonika** ehk aja raamat I. 35, II. 30, III. 35 kop., IV. jagu Maakaardiga: Lääne mere kaart enne Sakslaste seie tuletut.

J. Tõlk. Weikene weeloodija ehk kala kaswataja. Kolme-kümnenelja kujudega. Hind 60 kop.

Dr. M. Weske. Säämus üleüldise wäeteenistuse üle Wenemaal. Hind 20 kop.

Lehma karja tabel. Hind 5 kop.

M. Eisen. Keiser Aleksander II. ja tema walitsuse aeg. Keisri 25-aastase ametipüha pühitsemise mälestuseks. Hind 10 kop.

Maarahwa koduarst ehk lühikene juhataja kuidagi igaüks mõistlik inimene omas majas ja peres, kui teegi haigeks saab, aga arsti ei ole saada, võib aidata. Kolmes jaus. Hind 25 kop.

Teejuhataja ämma-kooliliste õpetuse juures. Kolmat torda trükitud. Hind 30 kop.

Kontserti mängu - noovid. Mänguriistad: Flöte Terz, Flöte Grand, Klarinette Es, Klarinette B I. ja II., Fittolo Es, Pison Kornet, B. I. II. ja Tromba Es I. ja II., Althorni Es I. ja III., Tenorhorni B I., II. ja III., Baryton, Tuba. 5 rbl., üle posti 6 rbl.

J u t u r a a m a t u d.

- P. Andrih.** Mõistlik jutustaja. Noortele ja wanadele waimu kosutamiseks. I. jagu 30 ja II. 35 kop.
- J. Kõrw.** Kasaka-hetman Taras Bulba. N. Gogoli järele. 30 kop.
- J. Jung.** Riigi maa wene walitsuse alla saamisest Peter I. ajal. 3 annet, iga anne 20 kop.
- J. Lill.** Sõmaja Speesfarti mägedes. Hind 30 kop.
- J. Wilhelm.** Sõulu õõ. Wene keelest N. Gogoli järele. 12 kop.
- Krenkwald.** Wiina tatt. Üks õpetlik jutustus noore ja wanema intimestele. Hind 30 kop.
- P. Andrih.** Looduse lovd lastele. Laste kirjja-togu I. anne 20 kop.
— Eesti laste kirjja-togu II. anne. Hind 30 kop.
- J. Lill.** Tõõmehed. Salka keelest ümberpantud. Hind 30 kop.
— Tulewane armukene. Horni järele jutustatud. Hind 20 kop.
— Kohtaedas lahke wanaste seas. Hind 15 kop.
- J. Kõrw.** Metsarändajad. Pildid ja elujuhtumised Amerika laantest ja kõrbetest Gabriel Ferry järele. Hind 28 kop.
- Meelejahutaja, 1 raamat (10 annet).** Kõik 10 annet kokku poogitud 1 rbl. 35 kop., iga anne ükssikult 12 kop.
— Teine raamat kokku poogitud 1 rbl. 40 kop., ükssikult 12 kop.
— Kolmas raamat kokku poogitud 1 rbl. 40 kop., ükssikult 12 kop.
— Neljos raamat kokku poogitud 2 rubla ja 2 rubla 20 kop., iga anne ükssikult 20 kop.
- Wangid Kaukasuses.** Salka keelest ümber pantud. Hind 22 kop.
- J. Ostawel.** Riitas ja waene wend ehk kurbduse järele tuleb rõõm Hind 20 kop.
- M. Kirsfel.** Gustaw Waasa ehk kuningas ja talupoeg. Hind 20 kop.
- J. Seimann.** Terwise wõtti. Hind 15 kop.
- Leierkastimees ja tema lastwandik.** 12 piltidega. Hind 25 kop.
- Pärn.** Wanaema warandus. Hind 20 kop.
- Kõnelejad kuused.** Riisat naene. Kaks Soome muinasjuttu. Hind 15 kop.

Rec. 1 -